

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Dialecticam, siue Scientiam de Veritate, in decem libros
distributam

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

Tractatvs I. De obiecto proprio, formali, & adæquato Dialecticæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95210](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95210)

LIBER SECUNDVS PROOEMIALIS

AD DIALECTICAM SIVE SCIENTIAM
De Veritate.

TRACTATVS I.

De obiecto proprio formalī &
adæquato Dialecticæ.

CAPVT I.

*An & quatenus voces sint obiectum
Dialecticæ.*

SSERO primo. Voces sunt obiectum propriū Dialecticæ, quod ea ex professo tractat, & per actus suos, id est logicos respicit, non per actus extra-neos Grammaticæ, aut Rethoricae, vel alterius facultatis, quos sibi inserat, aut adic-scat. Probatur in primis auctoritate Augustini tom. 1. lib. 1. de principiis Dialecticæ c. 5. ibi: *omne verbum sonat, sed quod sonat, nihil ad Dialecticam: de sono enim verbi agitur, cum queritur vel animaduertitur, quanta vocalium vel dispositione leniatur, vel conuer-sione debiscat; item consonantium, vel interpositione nodetur, vel congesione asperetur, & quot vel qualibus syllabis constet, ubi poëticus ritmus accentusque à grammaticis solarum aurum tractatur negotio: & ta-men cum de his disputatur, præter Dialecticam non est: hec enim Scientia disputandi est.* Quasi dicat, totum id quod sonat in verbis, id est eorum, leniorem, asperitatem, nodositatem, ritnum accentumque Dialectici munera non esse: ceterum voces prout sunt instrumenta disputandi, atque in hunc finem disponuntur, Dialecticæ quidem obiecti & præterea non esse. In hac eadem sententia sunt Vidor. 1. 2. Orig. c. 2. 2. Richardus Victorin. lib. exception c. 5. Basilius in Esay. c. 2. Ambros. tom. 2. de incarnat. Dom. cap. 9. Laetant. Firmian. lib. 3. diuin. institut. Hugo Victorin. lib. 1. Didascalicæ eruditio. Plato tum in Cratyllo, tum in Gorgia. Aristoteles lib. 1. de interpret. c. 4. ibi: *orationes igitur casera omittantur: ad orato-riam enim artem, aut poësim illa magis consideratio-pertinet: enuntiatio praesentes est propria contempla-tionis.* Idipsum docet Philosophus lib. 2. Rethoric. cap. 2 & 1. top. c. 2. & cum eo Cicero lib. 2. de finib. &

in lib. de clar. Oratoribus, necnon apud eum Zeno Stoicorum parens. Fauent etiam Cassiodor, in Dial. & Fabius lib. 12. institut. cap. 2. Ex nostris Scolasticis hanc eadem tueruntur opinionem Okam, Gabriel, & alij Nominales, qui tamen voces internas Dialecticæ propriè obiecti non tenuunt: tuerunt etiam Aureol. in prolog. sent. Villalpäd. q. 5. proem. log. Titelman. in log. cap. 1. item Alexander, Simplic. Ammon. Porphy. Boët. Syrian. vbi tractatum Dialecticum de prædicam. voces potissimum respicere tradunt. Et, quod caput est, nobiscum facit D. Thomas 1. perihem. leet. 2. mox citandus.

Assertio, nisi fallor, satis auctoritate probata, haud minus efficaciter multis rationum momentis suadetur. Principio iuxta Thomistas. præcipuus hac in nobis aduersarius, terminus est *vocis significativa ad placitum*, &c. at logicæ proprium est agere de termino. Rursus definitio termini in communi, qualisunque sit, solius logicæ est dividere terminum ut sic in mentalem, vocalem, & scriptum, & membra consequenter eius divisionis, adeoque terminum vocalem definire, & explicare: similiter modum sciendi, nempe definitionem, divisionem, & argumentationem in mentalem, vocalem, & scriptam dissecare, &c. quod consequens est, quod sit modus sciendi vocalis, quod definitio, division, & argumentatio vocales enucleare logicæ facultatis proprium est: ea enim in lib. perihermenias, ac multis aliis in locis huius disciplinae tractantur, Grammatica autem, & Rethorica de iis, ne verbum. Adiace, definitionem vocalem v. g. esse propriæ, & strictè definitionem, ut in loco ostendam, quin etiam iuxta non paucos sola est definitio, cum hac definiatur communiter, *oratio explicans naturam rei.* Sicut ergo definitio mentalis est obiectum proprium dialecticæ, quia propriè definitio est, quidni etiam, & definitio vocalis?

Vtterius in 1. perihermen. quos bonam partem Aristotelicæ dialecticæ, quis vel mediocriter dialecticus nesciat neget: de signo in communi, de naturali, & arbitrario; ergo & de vocibus, quæ potissima signa sunt, agitur. Inibi etiam discutitur, num voces sint significativa ex instituto, in quo earum significatio constat, an immediatè, & primario res, vel potius conceptus significant: Præterea in logicæ velut in propria sede tractatur, de ampliatione restrictione, diminutione, appellatione, suppositione, & alii similibus: At hæ vocū sunt proprietates, & ad eas, vel solumvel certe præcipue attinet: An nō voces cum sunt vniuersales restringuntur, cum contractiores, ampliantur? cumque indifferentes, appellant, supponuntve. Quinimo iuxta multos aduersariorum hæ proprietates ad solas voces spectant; sic enim

2

3

enim iij suppositionem definiunt, *suppositio* & *substitutionis signi sensibilis loco conceperis mentales*, &c. Aliarum etiam proprietatum definitio ab eis tradita voces indigit. Item in dialectica de vniuocis, & quiuocis, analogis, & denominatiuis directe agitur, haec autem vocibus constant, ut eorum ethymon indicat. *Quod si quis*, vt huic argumento videatur satisfacere, ad voces internas confugiat, quasi ea etiam sint propriè voces, adeoque vniuoca, & quiuoca, & cetera à vocibus externis abstrahant, is haud agere poterit ita conuinci: nam primo, quidquid sit de verbis internis, eorumque in ratione verbi proprietate, quis vñquam antiquus, & grauis author interiores conceptus propriè voces esse dicit, aut existimauit: secundo vniuoca, & & quiuoca haud dubiè vocibus externis, & non solis internis constant, quis enim neget, hanc vocem, *homo*, esse vniuocam; & hanc, *canis*, esse & quiuocam, & utrumque horum ad dialecticam attinere? tertio illud nobis maximè fauet, quod multi Thomistæ, & eos præter alij nobis aduersarij & quiuocatione in mente negent, & in sola locutione externa agnoscant. Alio quoque argumento nostra assertio probari potest: nam dialectici omnes, etiam iij, quibuscum disputamus, cum Aristotele 1. de interpret. cap. 2. de nomine, verbo, & oratione ex instituto disputant: ibique definiunt nomen, *qua est vox significativa ad placitum*, *cuius nulla pars separata significat finita, & recta*; aut *qua est vox declinata per casum*; aut pauculo aliter: prior autem definitio dialecticæ propria: nemo enim grammaticorum haec tenus eam tradidit: posterior autem (si quod aliqui volunt ea dialectico amplectenda) dialecticæ cum grammatica communis est, vel certè ab illa non est aliena, adeoque ei propria, prout proprietas alienationi opponitur. Et quidem dialecticæ munieris esse disputationem de nomine, verbo, & oratione, & quibusvis vocibus significantibus verum, & falso prout talibus, manifeste censet B. Thom. lib. 1. perihermenias lect. 2. *quia logica ordinatur ad cognitionem de rebus sumendam, significatio vocum, qua est immediata ipsis conceptionibus intellectus pertinet ad principalem considerationem ipsum*. Infra etiam id ipsum censuisse Aristotelem docet supra dixerat determinandum esse de nomine, & verbo, & aliis prædicis hæc autem sunt voces significatiæ.

4 Summa tortius nostra rationis est hæc: quæ haec tenus recensuimus, voces externæ, & propriæ sunt: at verè, ac legitimè ad Dialecticam attinent; nam si consulas de eis grammaticum, si rhetorem, erunt utriusque linea alba (quod aiunt) in lapide albō: nec crediderim alterytri verti posse vitio, aut inscritiæ propriæ facultatis, quod nesciat, quid sit terminus, quid suppositio, quid reliqua superioris enumerata. Item nisi ad dialecticam propriè, & legitimè ea spectant, sed omnino aliena sunt, quorum illis Dialecticam totam replet Arist. B. Thom. Scotus, omnesque dialectici, hique etiam quibuscum ceruimus: quid reuulsis Dialecticæ limitibus in aliarum facultatum possessiones irrumpunt, & quæ alterius possessionis sunt, tamen ex professo tractant, atque retractant: *Quod si hoc incredibile est, illud certè vel ut indubitatum credi debet, voces esse proprium dialecticæ obiectum*, hoc saltem sensu, ut alienum non sit. Insuper idcirco genus, species, definitio, diuisio mentalis, & alia eiusmodi ad dialecticam velut obiectum eius proprium pertinet, quoniam earum notitia apprimè necessaria est ad finem dialecticæ, nempe veritatis assecutionem, & errorum depulsionem: At vocum earum, quas nuper enumere-

rauimus ad eum etiam finem utilis est, & necessaria; etenim si quis nesciat suppositionem, & appellatiō nem vōcum, saepe tæpius falletur, & fallas enunciations, veraeque iuxta habebit, aliasque pro aliis admittet: Plurima exempla his similia tute obvia inuenieris. Ad hoc, quæ de actibus intellectus à dialectico differunt eo etiam nomine ad dialecticam propriè attinent, quoniam ad possessionem, & perfectam assecutionem subiecti sui conducunt, siue hoc ab'cius sine nempe veritate indistinctum sit, siue ab ea distinguatur, & sit argumentatio v.g. siue quidpiam aliud. Sed vōcum plurimarum notitia confert ad assecutionem subiecti, siue obiecti attributionis dialecticæ: Demus enim illud esse argumentationem etiam mentalem, quæ est quidem argumentationis vocalis cum mentali cognatio, altera profecto sine altera recte cognita, & penetrata nec cognosci, nec effici poterit.

5 *ASSERTIO II.* nostra sit: voces esse obiectum formale dialecticæ. Ea enim per se, & formaliter respicit obiectum suum proprium, haud aliter, ac quævis alia scientia: voces autem sunt obiectum proprium dialecticæ, ergo & formale. Deinde, vt rem exemplo explanem, idcirco v. g. qualitates primæ, caliditas scilicet, frigiditas, & cetera sunt obiectum formale physicæ, quia eius sunt proprium, & genitum obiectum alioqui profecto ab ea formaliter non respiciendæ fieri ergo nequit, vt voces propriæ, & non formaliter dialecticæ obiciantur. Tertio non aliter Patres, ac Philosophi initio à nobis laudati dicunt, Logicam magnâ sui parte esse de vocibus, ac dici consuevit physicam esse de rebus sensibilibus, & metaphysicam de insensibilibus, ac immaterialibus: quemadmodum ergo res sensibiles sunt obiectum formale Physicæ, & res insensibiles Metaphysicæ: ita similiter voces erunt obiectum formale dialecticæ, si cuius momenti est multiplex auctoritas à nobis adducta. Ulterius quarto: obiectum præmissarum est formale, & quod propter se respicit; Dialectica autem multas præmissas circa voces habet, velut cum ita ratiocinatur: definitio vocalis est oratio externa explicans naturam rei, sed quod constat genere & differentiâ vocali est oratio externa explicans naturam rei, ergo etiam est definitio vocalis, & è conuerso: similes autem præmissas circa voces, similes etiam conclusiones, innumerabiles habent dialectica. Postremo quoniam obiectum præmissarum dumtaxat sit obiectum formale exequutionis ordine, & spectata ipsisorum intellectuum natura, nihilominus obiectum conclusionis est formale intentionis ordine, & attento voluntatis nostræ motu; Idcirco enim præmissas eligimus, vt per eas concludamus, siue aliquid concludendo assequamur: Dialectica autem habet, vt dictum est, perplures conclusiones circa voces, & earum artificiam dispositionem. Hinc etiam liquet, voces esse obiectum materiale Dialecticæ intentionis ordine, si per præmissas eas attingat, sin autem per conclusiones suas, exequutionis ordine: Quo etenim pacto non sunt obiectum formale, eodem rationem obiecti materialis suo sibi iure vendicant.

6 *ASSERTIO III.* & postrema sit, voces esse obiectum dumtaxat partiale, & inadequatum Dialecticæ: huius assertionis probationem totam in sequentia capita percello: iis enim clarebit, quatenus præterquam voces, res etiam, & conceptus, & concreta intentionalia, siue denominations subiecti, prædicati, generis &c. Dialectica formaliter, ac proprie obiciantur.

C A P V T II.

Difficultates aduersus doctrinam superiorem refelluntur.

7 **A** Duerus primam, & secundam assertionem nostram sunt plerique Thomistae, cum Caiet. & Soto: sunt etiam multi Scotitae: Item P. Hurt. d. 1. log. à §. 27. P. Rodericus d. 2. log. l. 3. P. Amicus tractat. 1. ergo s. dubit. 2. P. Compton. disp. 3. log. sect. 1. & 2. Hi omnes negant voces esse obiectum proprium, aut formale Dialecticae etiam inadæquatum, & partiale: eorum autem opinio hisce potest argumentis roborari. Si Dialectica haberet pro obiecto formalis, & proprio voces, maxime, quia ad dispositionem artificiosam vocum, sive, quod eadem recedit, ad vocaliter definiendum, diuidendum, enunciandum, & argumentandum dirigeret, atque instrueret: at directiva esse potest ad dispositionem artificiosam vocalem supradictam, ministerio, & iuuamine solius Grammaticae, absque eo quod ipsa voces velut obiectum formale, & proprium resipiciat, eas igitur ita non respicit. Maior probatur, nam earo propter logica attingit velut obiectum formale, & proprium actus intellectus, quoniam ad dispositionem artificiosam mentalem, videlicet mentalem definitionem, divisionem, & argumentationem intellectum instruit, & dirigit: Item non alia de causa scientia moralis habet loco obiecti formalis, & proprii actus voluntatis, nisi quia ad eorum rectitudinem, & honestatem dirigit, ac veluti manu dicit. Minor argumenti videatur perspicua: hoc enim ipso, quod quis cognoscat has voces *homo est animal rationale* significare hominem verè esse animal rationale, sive (quod iuxta est) definitionem hominis, sciet utique vocaliter, hominem definire: At earum vocum significationem non per dialecticam, sed per grammaticam digneat: quid enim unaquaque vox latina significet, & an hominem, vel equum, animal rationale, vel irrationale, Grammaticorum proprium esse, nemo non fateatur: Quin igitur dialectica ipsa, sed sola grammatica voces, earumque significationem intueatur, ad vocaliter definiendum, aut argumentandum quiuis instruiri poterit.

8 Verum nihil erit hoc argumento sublestius, modo distinguatur duplex vocum significatio, altera grammaticalis, altera dialectica: significatio grammaticalis est illa, qua aliquæ voces hominem v. g. esse animal rationale significant: significatio dialectica est, qua eademmet voces definitionem hominis significant, hoc ipso, quod hominem esse animal rationale exprimant: Prior significatio est obiectum formale, & proprium grammaticae: Ceterum posterior significatio soli dialectica formaliter & proprie obiicitur. Quocirca, cum nequeat quis instrui ad vocaliter definiendum hominem, quin sciat voces aliquas significare, & exprimere internam, & obiectuam definitionem hominis, talem autem significationem, nisi per logicam docentem, ventemve non calleat, profecto nullus dirigi, & informari poterit ad vocaliter definiendum vi grammaticae, & dialecticae, quin hæc voces formaliter respiciat: vnde permitta maiori propositione argumenti, eius minor est neganda; minoris verè probatio idcirco nullius est momenti, quod non distinguat prædictam duplicem significationem vocum, sed perinde esse putet voces aliquas significare hominem esse animal rationale, ac eisdem

significare definitionem hominis; quantum tamen interst inter eas significations, experimento ipso liquet, grammaticus enim audiens has voces latinas, *homo est animal rationale*, eas significare hominem reuera esse animal rationale illico intelliget, ceterum, an tales voces eo ipso significant definitionem hominis, id omnino ignorabit, nec ullam eius rationem reddere poterit: altera igitur earum significationum est diuersa ab altera, siquidem una comprehendendi potest, altera latente: adeoque grammatica non attinget necessaria ratione utramque, sicuti in argumeto assumitur, sed vnam ipsa, & aliam dialecticam: hæc igitur sine consideratione vocum directiva esse nequit ad earum artificiosam dispositionem, ut diximus. Confirmatur, & explicatur: In Sacramento confessionis, hæc verba, *ego te absoluo à peccatis tuis*, quæ, ut definitum est in Concil. Florent. sunt eius forma, duplice habent significationem, alteram proficiscentem à sola hominum institutione, per quam significatur absolutio peccatorum, non tamen sit prouenientem à sola institutione Christi, quæ peccatorum munditium significat, & præstat: Harum autem significationum altera ad grammaticam, altera vero ad fidem, & theologiam attinet. Similiter ergo in presentia, &c.

9 Secundum argumentum contra duas priores assertiones nostras sic se habet. Si quis actus dialecticæ voces formaliter & proprie attingeret, prætermis hic, aut aliis similiis; *terminus vocalis est extremum propositionis vocalis*: Sed hic actus non est purè dialecticus; dialectica igitur per actus sibi proprios non attingit formaliter voces: adeoque hæc eius non sunt obiectum formale, & proprium. Maior est nostra: minor suadet: Actus ille ex principiis dialecticis, & grammaticis infertur, nec igitur grammaticus, nec dialecticus est, sed mixti generis, non secus, ac conclusio deducta ex duabus præmissis, quarum altera sit actus fidei, & altera actus scientiæ, nec est actus fidei, nec actus scientiæ naturalis, sed potius actus mixtus, sive conclusio theologica. Antecedens proximi enthymematis probatur: Ex his duobus actibus *terminus mentalis est extremum propositionis mentalis*, sed *terminus vocalis est qui significat terminum mentale*, sive *terminus absolute dictum*, & simpliciter sumptum, ex his, inquam, infertur tertius ille: ergo *terminus vocalis est qui significat extremum propositionis mentalis*, sive, quod æquialiter, est *extremum propositionis vocalis*: Hac enim duo in idem recidunt, significare nimis extreum propositionis mentalis, & vocem ita significatiuam esse extreum propositionis vocalis: Tum sic: prior horum duum actuum est purè dialecticus, ut aperte constat, posterior autem est purè grammaticus, & non dialecticus, vti enim absque dialectica cuiusvis exploratum est, hominem scriptum esse scripturam hominis representatiuam, & hominem pictum esse picturam hominis, & hominem vocalem esse vocem hominis significatiuam, ita nemo erit quantumlibet dialecticæ ignarus, qui ignoret tamen terminum vocalem esse qui significet, id, quod re ipsa, & in mente terminus est, sive esse vocem termini mentalis & simpliciter sumpti significatiuam: actus igitur, per quem hoc cognoscitur mere grammaticus est: adeoque actus ille initio huius numeri positus deducitur ex duobus, quorum alter duntaxat dialecticus, & alter grammaticus sit, quod erat probandum.

10 Multa dicuntur in hoc argumeto satis incerta, atque dubiola: Quid enim conclusio theologica non sit

ut verè, ac propriè scientia more alterius præmissæ, vnde efficitur, adeo constans non est inter Theologos, quorum plures id negant, vt refert P. Vasquez tom. 1. in 1. p. quest. 1. art. 2. disput. 4. per totam: Item illud non constat hunc actum, *terminus vocalis*, est *extremum propositionis vocalis*, deduci, & concludi ex dupli præmissa, altera dialectica, & altera grammatica: Hæc namque præmissa *terminus vocalis* est qui significat *terminum mentale*, quæ quidem grammatical supponitur, fortassis eiusmodi non est, sed potius dialectica: Quotus enim quisque grammaticus, tametsi eius facultatis probè gnarus sit, interrogatus tamen de natura termini vocalis respondebit, scietve, eum esse, qui significat terminum mentale, sive terminum simpliciter sumptum: Hoc igitur scire forsitan folius dialectici est, licet etenim sine præsidio dialecticæ facultatis dignosci possit, & comprehendendi, hominem pictum, scriptum, aut vocalem esse picturam, scripturam aut vocem hominis repræsentatiuam, alia tamen est ratio *termini vocalis*: Cum enim huiusmodi vocula complexa duntaxat ystata sit inter dialecticos horum tantum erit proprium; quod ea significet, & an sit signum termini mentalis perspectum, & exploratum habere: occasione etiam horum duorum, quæ in dubium reuocauimus, alia in argomento contrario intermisenetur, censuram merentia, quibus tamen omisiss dicimus, tametsi actus hic: *terminus vocalis* est *extremum propositionis vocalis* ex vna præmissa dialectica, & altera grammatical inferatur, eum tamen verè, & merè dialecticum esse posse, & debere: sicut enim conclusio theologica infertur etiam ex principiis evidenter aliarum scientiarum naturalium, & tamen eiusmodi conclusio non est vlo modo scientia naturalis, sicut altera præmissa, ex qua infertur, sed Theologiae, & alterius speciei, ita etiam prædictus actus tametsi deriuetur ex præmissa aliqua grammatical, non propterea grammaticalis vllatenus erit: exemplum ergo conclusionis theologica ab aduersariis adductum tametsi verum sit, eis tamen parum, aut nihil fauet. Confirmatur & declaratur: conclusiones propriè vtriuscuiuslibet scientiæ deducuntur ex principiis aliarum, quæ est omnium subalternatio inferius explicanda, v.g. conclusiones physica ex principiis metaphysicis, & metaphysica ex principiis physicis & ex vtrisque conclusiones dialecticæ, & è conuerso: Nihilominus conclusio physica, eti deducta ex aliquo principio non physico, purè tamen ac propriè physica est, & similiter conclusio metaphysica, & cuiuslibet scientiæ quamquam ex alieno principio collecta, sive tamen iuris, ac facultatis manet, quamvis ergo supradictus actus, nempe terminus vocalis est extremum propositionis vocalis, originem trahat ex aliqua præmissa, grammatical, non propterea quadantenus grammaticalis, sed potius purè dialecticus erit.

At quares, cur conclusio theologica ex præmissa fidei, & præmissa scientifica originem ducens, nec est actus fidei, nec actus scientiæ, neutriusque præmissæ naturam omnino imitatur, præfatus vero actus, quo de agimus, alteram præmissam emulatur, & more illius dialecticus euadit, non autem grammaticalis instar alterius: præsertim cum si alterutrum debet sequi, magis sit, vt debilior, peioremque sequatur, adeoque eam, quæ propria est grammatica: denominatio enim, & conclusio sequitur debilior partem, vt est in veteri paræmia. Responsio est in promptu: namque conclusio theologica non deducitur solum ex præmissis

P. R. Lyncei Philosophia Tom. I.

evidenter, & naturaliter notis, ac exploratis, sicut ad scientiam propriè sumptam oportet: nec etiam innititur proximè diuino testimonio, vt ad fidem requiritur, sed ipsi articulo fidei, quem credimus. Vnde eiuscemodi conclusio, nec fidei, nec scientiæ censeri debet, vt explicat P. Vasquez vbi supra disp. 5. c. 3. n. 5. Cæterum ne actus ille, de quo disputamus sit verè, ac propriè dialecticus in ore alterius præmissa, nihil est, quod prohibeat: cedo enim, quale illud sit? Hæc quidem ratio sufficiens est, ne talis actus in tertiam quædam speciem à præmissis suis distinctam euadat, sicut euadit conclusio theologica: Cur autem vnam potius, quam alteram, & cur debiliorum præmissam, scilicet grammaticalem non sequatur, vltiorem postulat explicationem: Dicendum breuiter, propterea talem actum non sequi debiliorum partem, nec grammaticalem euadere, sed potius dialecticum, quia ad finem dialecticæ, non vero grammaticæ confert: quid enim grammatici interest scire, quod terminus vocalis sit extremum propositionis vocalis, dialectici tamen id plurimum refert: ita enim scit, quid sit materia propositionis vocalis, ad eamque assequendam, & efficiendam expeditior redit. Quod autem dici confuerit denominationem, & conclusionem sequi debiliorum partem, id, vt plurimum verum est, haud tamen semper, vt vel exemplo ab aduersariis adducto claret: conclusio namque theologica ex præmissa naturali, & alia supernaturali deducta, non naturalis instar debilioris præmissæ, sed supernaturalis ad modum præstantioris euadit.

Tertium aduersus nos argumentum, & confirmatione superioris sit: hic actus *definitio est actus vitalis constans genere, & differentia vitali*, non est pure dialecticus, sed partim dialecticus, & partim animisticus: tum quia ex vtriusque scientiæ principiis deductus: tum etiam quia æquivalens his duobus actibus *definitio est actus vitalis; definitio constat genere, & differentia*, quorum alter dialecticus, alter animisticus est: tum demum, quia si alterutrum tantum affirmaret, esset alterutrius duntaxat scientia, igitur cum affirmet vtrumque, vtriusque censendus; tum ultra: actus ille non est pure dialecticus, similiter ergo hic actus, *definitio vocalis constat genere, & differentia vocali*, non erit pure dialecticus, adeoque nullas voces formaliter attingens ad dialecticam præcise attinebit; consequentia est in proposito: si quidem differentia vocalis plus definitioni in communi superaddit, quam vitalitas, cum altera tantum ratione, altera realiter ab ea distinguitur: quare si vitalitas definitionem contrahens eam à dialectica proprie, & pure sumpta ablegat, id potiori iure de vocalitate dicendum. Solutio superioris argumenti, huius etiam difficultatem eleuat: namque hic actus *definitio est actus vitalis constans genere, & differentia vitali*, propterea non est pure dialecticus, sed partim animisticus, quatenus nimis definitionis vitalitatem attingit, quia etenus ad finem dialecticæ neutriusque confert, vt enim dialectus definit, ac naturam rei assequatur, quid eius interest scire, an, aut qua ratione definitio est vitalis. Cæterum hic actus *definitio vocalis constat genere, & differentia vocali* ad finem dialecticæ magnopere conduceat, scilicet ad veritatis affectionem, & ad naturas rerum mediante definitione vocali discendas, docendasque, cum nonnisi vocum ministerio discamus, & doceamus. Quapropter talis actus non solum quatenus definitionem, sed etiam quatenus vocalitatem attingit omnino dialecticus est: Quod autem vocalitas à definitione in communi realiter distinguitur, & fal-

C sum

sum est, cum non ab illa, sed à definitione interna ita distincta sit; & etiam abs re, cum in presentia-
rum non tam distinctio, quam conductentia ad finem dialekticæ attendenda sit, magis autem vocalitas, quam vitalitas definitionis ad logicæ scopum con-
ferat.

Quartum argumentum aduersus duas primas asseriones capitatis præcedentis. Dialektica est scientia rationalis, eamque ita appellant multi, quos citauimus cap. super. nec non etiam Scotus initio prædic. & D. Thom. initio periherm. Quidquid autem de eo vocabulo sit, de re per illud significata inter omnes constat: idcirco autem dialectica rationalis est, & dicitur, quoniam de solis actibus intellectus, sive rationis est; voces igitur non sunt eius obiectum formale, & proprium, etiam partiale. Verum respondeo, dialekticam dici, & esse rationalem, propter id, quod in rationis actus, & veritatem in eis primario relucentem, veluti in finem sponte sua destinatur, adeoque præcipitos actus suos in rationis, seu mentis internum opus intendat. Cum hoc tamen coheret, quod per aliquos actus suos etiam voces attingat, in eisque non ornatum nec syntaxin, sed artificiosam dispositionem logicam consideret, ac proinde eas velut obiectum proprium ac formale respiciat: aliud enim est esse obiectum formale, aliud esse finem ultimum, præsertim extrinsecum, ut tractatu præc. attigimus. Porro instatur argumentum, rum in scientia morali, quæ quamvis ita nominetur, tamen non est de solis moribus, & affectibus nostris voluntatis, sed etiam de vocibus externis prout videlicet earum usus rationi consonus est, & rectum mentis habitum aut parit, aut consequitur: etiā in Theologia, quæ etiā ita vocetur, & sit scientia de Deo, ac proinde perfectissimè realis, tamen quoad aliquos actus suos, est de vocibus externis, nempe verbis sacramentorum, & verbis scripturar, ac fidei, idque propriè, & formaliter. Rursus secundo respondeo, etiam si dialectica dicatur scientia rationalis, propterea, quod sit de solis rationis actibus, eam nihilominus esse posse de vocibus propriè, & formaliter, quoniam ratio alia est interna, alia externa, & à vocibus indistincta, teste Damasc. lib. 2. fidei c. 21. ratio diducitur in internam, & enuntiatam, prolatamque. Est autem interna ratio, motio anime in cogi-
tatione, consultatioque intellectu, sine ulla enuntiatio-
ne prolatâ vero ratio in voce, & iis, quæ differunt, opera-
tionem habet: id est per linguam & os prolatâ oratio
est. Haec tenuis illæ.

Quintum aduersus nos argumentum. Ita se habet logica respectu vocum, quemadmodum Mathematica respectu sphæræ ligneæ, & Medicina contemplatione hominis anatomici: sicut enim matheseos professor, quia nequit sphærā cælestem cominus videre aut attractare, vtitur sphæra lignea, quia illam sibi, & aliis declarat, & medicus propter similem indigentiam vtitur homine anatomico, ita dialekticus quoniam res, & conceptus interiores immediate, vt aiunt, in lucem proferre nequit, eorum loco substituit voces, iisque vtitur. Quia igitur ratio sphæra lignea non est obiectum formale, & proprium Mathematicæ, aut homo anatomicus Medicina, eadem profecto voces non erunt obiectum proprium ac formale dialekticæ, sed solius gramicæ, aut rhetorica, aut Poëtica. Respondeo sphæram ligneam etiam esse obiectum formale, ac proprium partiale tamen, & minus principale mathematicæ facultatis, quoad eam eius partem, quæ astrologia nuncupatur; quidni vero cum per aliquos actus suos eam formaliter, ac vere attingat, vt ibi eam dicit esse

corpus solidum, ligneum, ex cuius medio puncto omnes linea ad extrema ductæ, sunt aequales: item eam in undecim spheras ligneas diuisam esse oportere, duodecim signa linea instar cælestium continere, & multa alia similia quæ ad astrologiæ scientiam perfectè asequandam hand parum momenti habent.

Sextum aduersus nos argumentum: Non magis voces sunt signa, & imagines conceptuum, quibus substituuntur, quam conceptus rerum, quibus subrogantur: scientia autem, quæ agit de rebus, Physica v.g. non habet pro obiecto formalis, ac proprio etiam inadæquato conceptus: hi enim ad scientiam animisticam, aut ad dialekticam alia, atque alia ratione spectant, non tamen ad Physicam rebus tantum corporis intentam Pari ergo ratione scientia, quæ est de conceptibus, eorumque artificiosa, & logica dispositione, non erit de vocibus veluti obiecto proprio, & formalis. Quæ utrinque disparilis? Magna certè: namque vocum externarum artificiosa, ac multiplex dispositio ad finem dialecticæ asequendum, veritatèq; discendā docendāq; scholastico more, maximopere conduit, ut sepe ostēsum manet: nil ergo mirum, si dialecticæ proprie & formaliter obificantur voces, quantumlibet signa tantum conceptuum, de quibus est potissimum dialectica facultas. Cæterum ad perfectam notitiam, & comprehensio-
nem rerum, parum, aut nihil, attinet scire, quænam sit natura conceptum, quibus significantur. Etsi enim in cognitiones meas non reflectam, in cognitiones, inquam, quibus compositionem ignis v.g. indago, haud propterea deerit mihi aliquid eorum, quæ ad eiusmodi compositionem perfectè asequandam utilia, aut necessaria sunt: id, quod ipsum argumentum supponit, alias nullius momenti futurum. Quamobrem non est, quod scientia de rebus earum conceptus propriè, & formaliter obificantur. Adiicio, scientia de rebus, quæ illacunque sit, conceptus etiam quadantenus obici: scientia enim realis Physica v.g. in vestibulo suo, discutit, quid ipsa sit: an scientia? an speculativa, vel practica? in quod obiectum feratur? semetipsam ergo, adeoque conceptus considerat; longe tamen aliter, multoque parcius, quam Dialectica voces, ut hæc solu-
tio cum priore cohereat.

Septimum aduersus nostram sententiam argumentum sic se habet: Quemadmodum Logica, alia est mentalis, alia vocalis, ita similiter Physica, Metaphysica, Mathematica, Iurisprudentia, & quævis alia disciplina, alia est mentalis, alia vocalis. At huiusmodi scientia non curant de vocibus, easque velut obiectum proprium, & formale sibi non vendicant. Similiter ergo voces erunt extra curam, & considerationem Dialecticæ, quantumcunque ea non solum mentalis, sed etiam vocalis sit, ac dicatur. Quocirca sicut Physica vocalis v.g. talis vocatur, non, quod voces consideret, sed, quod sit ipsa vocum series, & collectio, quibus scientia de solis rebus sensibilibus exprimitur, ita similiter Logica vocalis non erit scientia, aut Logica quædam de vocibus, sed potius voces ipsæ, quibus scientia de solis conceptibus, ac vera Logica significatur, exteriusque proferatur. Largior in primis arguendo, Physicam v.g. aut Metaphysicam vocalem ita dici, quia vocibus exprimitur, non verò quia voces exprimit, & considerat. Quod tamen utroque nomine Dialectica dicatur vocalis, rationes supra c. præc. propositæ satis persuadent: Respondeo 2. multo quidem verisimilius mihi videri physicam, metaphysicam, omnemque scientiam realem esse quadantenus de vocibus. Omnis enim facultas habet voces quasdam proprias, & sibi tantum

tantum familiares: harum autem explicatio non, nisi ad ipsam proprietatem, ac formaliter pertinet. Quod luculentem expresum habemus in *Gorgia* Platonis, in hac verba valde notanda; nonne *Medicina*, de qua modo dicebamus, efficit, ut curationem agrotantium, & intelligere, & differere etiam de ea queamus? & *Medicina* igitur, ut appareat, circa sermones versatur, eos vide qui ad morbos spectant: Nonne *Gymnastica* circa sermones est de bona, malave corporis habitudine: Atque & alia artes, o *Gorgia*, eadem ratione se habent: Qualiter enim eorum versatur, circa sermones eos, qui ea de re habentur, in qua ipsa occupari solet.

17 Octaua ratio contra duas primas assertiones nostras ita instaurari solet: si logica reciparet voces, nostra logica esset diuersa à logica Aristotelica, pro diuersitate idiomatis, quo utraque est tradita; quo pacto grammatica multiplex est & varia pro varietate idiomatum, nimurum, quia voces respicit. Consequens est falsum, & quod nullus Peripateticorum admittat, quando omnes non aliam logicam, quam Aristoteleam se docere profitentur. Confirmatur, & declaratur: prout sunt diuersa idiomata apud diuersas gentes, sunt etiam apud eas, diuersae specie voces: quis enim neget, hanc vocem latinam, *homo*, & hanc græcam *antropos* plus differre, quam duos homines, esseque inter se reuera dissimiles, tametsi similem, eandemque significationem habeant? si ergo voces sunt obiectum proprium, & formale Dialecticæ, innumeræ erunt Dialecticæ, sicut sunt innumeræ nationes, & linguae: variato enim obiecto formali Dialecticæ, hæc nequit non variari; cuiuslibet autem gentis Dialectica respicit formaliter voces eius gentis proprias, diuersa que à vocibus cuiusvis alterius: recipit ergo obiectum formale diuersum ab eo, quod aliarum gentium Dialectica intuetur.

18 Verum, etiæ nostra Dialectica diuersa sit penes obiectum partiale ab Aristotelica; Item, etiæ prout sunt innumeræ linguae, sunt etiam innumeræ logicæ vocales, & minus principales, quid inde? Quod enim nostra logica cum Aristotelica vna dicatur, id intelligentum est quoad obiectum attributionis, & precipua attributa. Rursus quod apud tot gentes vntantum sit logica, id etiam accipiendum est, non de logica vocali, sed de mentali quæ circa actus intellectus omnibus communes verlatur, ad eorumque veritatem destinatur.

Præterea secundum, qui modos, adeoque conceperunt unius hominum diuersos specie logica censem ab iis, qui alteri cuiusque infinit, hi quidem parum erunt solliciti de unitate logicæ nostræ, & Aristotelicæ, unius gentis, & alterius. Ulterius tertius qui in uno, eodemque homine tot logicas multiplicant, quot in ipsa logica habitus partiales agnoscunt, hi etiam nihil pensi habebunt, si in diuersarum gentium hominibus diuersæ logicæ vocales, partialeque reperiantur. Postremo, in hac voce, *homo* (ceterarum autem pars est ratio) distingui quidem potest, ac debet eius entitas materialis, ac particularis, per certos, ac destinatos casus inflexa, destinatis etiam elementis constant, aliisque eiusdemmodi indiuiduationibus affecta, porro etiam ratio communis vocis ex instituto significans speciem, definitum, uniuersale, aut quidpiam simile. Hæc posterior ratio est eiusdem speciei, omninoque vna inter quascunque gentes, quibus illæ cumque, & quantumvis diuersis idiomatis vtantur, & hominem, aliisque res exprimant: ea autem sola consideratur à logica, eiusque obiectum formale est, hanc ergo logica penes obiectum formale diuersa erit apud diuersas gentes, aut apud inumeras infinites multiplex. Illa vero prior, ac particularis ratio apud va-

rias nationes variat, ut dixi, tum elementis, seu litteris, tum etiam prolatione, ac tono. Quæ orientales sunt, teste Chassanæo in catalogo gloriae mundi duodecima parte, consideratione vigesima secunda, in guttura verba collidunt, sicut, Hebrei, & Syrii; quæ mediterraneæ sunt, sermones proferunt in palato veluti Græci, & Asiatici: Occidentales vero in dentibus verba frangunt, sicut Hispani, & Itali: Septentrionales verba faciunt, in pectore, ut Germani, & eis finitimi. Hinc etiam vulgo dicitur eodem Chassanæo teste Itali caprifiant, Alemani vullant, Galli cantant, & Angli iubilant: Ceterum tota hæc diuersitas materialis vocum, & prolationum præter Dialecticam est, eique formaliter non obicitur: Proinde necesse non est, ut quemadmodum olim linguae præ numero & multiplicitate confusa sunt, ita etiam Dialectica nostra in infinitam quandam confusionem ac numerositatem abeat.

Postrema assertio nostra, qua statuimus voces non esse obiectum unicum, & adæquatum Dialecticæ, nisi fortassis Aureolum supra citatum refragari video neminem alium antiquorum. Quamvis enim Ochamus Gabriel, Gregor. & reliqui nominales ei credant aduersari, ut refert P. Hurt. disput. 1. logic. sect. 3. ceterum luce clarus est, illos à reliquis hac in re neutiquam dissentire. Censent enim, uniuersalia, quæ iuxta ipsos, & omnes sunt obiecta formalia Dialecticæ, non tantum in vocibus, sed multo maximè in conceptibus internis sita esse. Ita Gabriel (ut alios breuitatis ergo omittam) in primum dist. 2. quest. 8. prope finem: *videtur secunda opinio probabilius, quod uniuersale est conceptus mentis, id est actus cognoscendi, qui est vera qualitas in anima, & res singularis, significans uniuocè plura singularia eque pri- mo negative naturaliter propriæ; quorum singularium est naturalis similitudo non in existendo, sed in repre- sentando: propter quod dici potest fictum, similitudo, imago, vel pictura rei etiam obiectum cognitum, sed non in serpso, sed in alio conceptu reflexo.* Est etiam uniuersale vox, velscriptum, aut quodcumque aliud signum ex institutione vel voluntario usi significans plura singularia uniuocè, & statim addit, & secundum hunc modum omnia faciliter possunt solvi, & intelligi, quam opinionem in sequentibus prosequi propono, sicut & Doctor (puta Ochamus) quodlibet. 3. quest. 2. eam acceperat. Qui ergo dicunt iuxta hos authores, cuncta, de quibus differunt in Dialectica nomina solum, & voces esse eosque propriae Nominalium appellacionem iure subiisse, non leuem eis calumniam irrogant.

Enimvero alij alii de causis merito eos ita appellatos, ac notatos censem: nimurum, quia familiare ipsis est, varia & peregrinas nominum significaciones comminisci; ut sic quamvis difficultatem propositam effugiant, eamque aliquatenus explicent: Hinc sequi aiunt eos à ceteris multo dissidere, non rebus, sed solis verbis, & signis à se pro libito adinuentis: Quocirca eos communem aliorum Philosophiam ac Theologiam inusitatis nominum velaminibus rectam, haud raro suffurari, eamque veluti nouam, ac propriæ vendicare, ut in Okamo, & asseclis reuixisse, credas Zenonem, & antiquos Stoicos, de quibus Cicero lib. 3. de finibus ex omnibus Philosophi Stoici plurima nominauerunt: Zeno quoque eorum princeps non tam rerum inuentor fuit, quam nonorum verborum. De illudem etiam idem Cicero lib. 5. de finibus Stoici restandi, bi quidem non unum aliquod, aut alterum à nobis sed totam ad se nostram philosophiam transulerunt: atque ut reliqui fures eorum rerum, quis ceperunt signa communia, sic illi ut nostris sententias, ut suis veteren-

tur nomina tanquam rerum notas mutauerunt. Hos autem Nominales, nouis que Stoicos si quando à cœteris re dissentient parum vrgeri posse testimoniis Aristotelis, vel PP. aut Scripturæ, vt pote que statim elidunt, ac sinistre interpretantur cœfictis more suo variis nominum significationibus; Quin etiam, quod olim reprehendebat Clemens Alex. lib. 7. strom. elientes ea, que dicta sunt ambigua tradunt ad proprias opiniones, paucas voces passim carpentes non id considerantes, quod ex ipsis significatur, sed ipsa nuda dictione videntes. Nam in omnibus ferè dictis, que adducunt, inuenientis ipsis sola nomina attendentes, vt qui mutent significata, neque quemadmodum dicantur, cognoscant, neque iis, quas afferunt allegationibus, ita ut earum natura postulat utrantur. Veritas autem non inuenientur in eo quod transferant significata, sic enim omnem convergent veram veritatem. Quos à priori censura vendicauit, utrāq; ab hac posteriori, quæ grauior est, omnino vendicare possem: hanc autem prouinciam difficultate video, adeoque fateor, quod etiam in confesso habet P. Vasquez tom. 1. in 1. part. quest. 12. art. 8. d. 5. cap. 3. initio, eos haud raro nominibus ita abutit, vt vel noua obtundant, vel antiqua ad nouos, & inusitatos sensus detorqueant. Verum ne hic abusus in eis perpetuus est, adeoque frequens, vt aliqui calumniandi studio vulgant; & quantus quantus sit, eum propter, tam acerbe habendi non sunt, vt pote quia alias in scriptis suis summam claritatem, & subtilitatem attendunt.

20 Ne tamen obiectis ad metam tendere, longè ex partem equis, videamus an quām autoritate, tam etiam ratione solida destituta sit eorum opinio, qui tertiae assertioni nostræ dissentient, & in solis vocibus dialeæticum occupari existimant. Obiicitur primo, logicam dici à logo: logos autem græcis id est quod latinis sermo, sive verborum series quædam, atque contextus; Logica ergo à verbis sive vocibus dicitur, adeoque de eis solis est: sed in primis logica dicitur præcipue non à logo, sive sermone vocali, & externo, sed à sermone mentali, vt docent Isidorus lib. 2. etymolog. c. 22. Thom. initio Perihermen. & post. Scotus init. prædicab. Auersa qu. 1. log. ser. 1. paulò ante medium, Hurtadus dist. 1. log. serm. 3. Quanquam etiam à sermone externo logica dicetur non solum secundariò, quod non diffitemur, sed etiam primariò, non tamen propterea ea de solis verbis, sive vocibus externis esse deberet; namque, vt superius exposuimus latius, Theologia quæ de solo Deo non est, à Deo tamen nomenclaturam suam habet: & scientia moralis, eis non de solis moribus sit, sed multa etiam de obiecto morum, & affectuum nostrorum trahet, tamen à moribus appellationem accipit.

21 Obiici etiam solet. Quidquid dialeætici negotij est, reducitur vel ad prædicabilia; & haec sunt voces, vnde opus Porphyrii de prædicabilibus eiisque Isagoge, vulgo dici solet tractatus de quinque vocibus, vt videre est apud Sotum initio prædicabilium & alios: vel ad prædicamenta; & haec non sunt obiectum formale logicae, nisi prout subsunt vocibus, & per eas exprimuntur: quare tractatus Aristotelicus de prædicam. incipit ab vniuocis, & æquiuocis: prædicamenta autem esse obiectum formale dialeætice duntaxat prout subiacent vocibus, est has potius, quam illa dialeætica formaliter obici: vel ad nomen, verbum, orationem, & reliqua signa, de quibus in lib. Periherm. & huiusmodi voces quidem esse certum: vel ad modum sciendi, & definitionem, divisionem, argumentationem, in quas dissecatur, de quibus tum in lib. Periherm. tum etiam in lib.

22 de prior. ac post. resolutione; hæc autem omnia nisi voces esse exploratum: modus enim sciendi finitur oratio ignoti manifestatiua; oratio autem vocibus cohæret: definitio etiam, diuisio, argumentatio ita finiuntur, vt per orationem veluti per genus iuxta aliquos, iuxta alios verò per modum sciendi tanquam per genus explicentur, quod autem cunque rationem generis obtineat, eodem res redit. Porro hæc quæ recensuitus, & non alia ad dialeæticam spectant; nihil ergo ad illam præterquam voces propriæ ac formaliter attinet.

Verum hæc inducitur ex Aureolo fermè desumpta parum habet momenti: prædicabilia enim de quibus agit dialeætica non sunt voces, sed potissimum conceptus mentis: quod autem tractatus de iis institui solitus, ab aliquibus vocetur tractatus de quinque vocibus, vel abusus est, vel certè de vocibus internis, & fusè sumptis sermo est. Prædicamenta quoque non spectant ad dialeæticam præcisè prout vocibus subsunt, sed vel secundum le, vel prout mentis aëribus objacent adeoque res ipsæ & non solæ voces sunt obiectum formale tractatus de prædicam. Qui quod inchoet ab vniuocis, & æquiuocis parum refert, námque etiam physica v. g. incipit à semetipsa, suaque natura, & tendentia essentiali, eamque exactè discutit; quis tamè hinc inferat, eam nisi de seipso non esse, in aliudque obiectum formale nequitam ferri? Nomina etiam & verba, ac signa non solum externa sed etiam interna, non abusivæ, sed propriæ talia communiter agnoscunt Theologici, vbi de verbo diuino, & secunda persona triados differunt; ex hoc ergo non est, quod sole voces ad dialeæticam formaliter pertineant. Tandem oratio propriæ dicta sive sermo, aut logos, non tantum in ore ac voce sed etiam in mente regeritur, vt censem præter alios iij authores, quos nuper laudauimus, cum de deriuatione, sive ethymologicæ, atque causa, quam propter ita appellatur, sermo nobis esset. Quanquam ergo modus sciendi, & definitio, diuisio, & argumentatio, in quas dissecatur ita instituta sint, vt per orationem proximè, aut remotè explicentur ac definiantur: haud propterea dialeætica de eis disceptans, solas in eis voces respiciet.

23 Obiici tertio ac postremo potest iuxta eos authores, quos cap. præcedenti longo censu retulimus, dialeæticam, & rhetorica duntaxat differre ex modo tendendi, non verò ex obiecto, sicut ergo rhetorica solas voces, sic etiam dialeætica eas solas respicit, alias si hæc quidpiam aliud nempe res, aut conceptus internos, non verò illa intueretur, utraque haud dubiè etiam penes obiectum inuicem dissideret. Sed occurendum, supradictos authores aut duntaxat obiectum inadæquatum utrique facultati commune statuisse, cum quo cohæret, quod logica in aliud quam voces incumbat, aut certè sermonem habuisse de sola logica vocali, quam etiam nos nil nisi voces formaliter respicere, atque, vt Fabius supra loquitur, in eis totam positam esse vltò fatemur.

C A P V T III.

An & quatenus actus intellectus sint obiectum dialeætice?

24 Q uod actus intellectus saltem sint obiectum materiae dialeætice, prout nimis subiungit artificio logico, ab eoque velut ab aliquo formaliter afficiuntur, adeo exploratum est, vt à nemine quem viderim in dubium reuocetur. Quod item actus intellectus non sint obiectum adæquatum, & vnicum dialeætice,

dialectice, haud minus certum: ea enim, vel voces, vel res, vel denominations extrinsecas, sive concreta intentionalia, vel fortassis etiam ens rationis, vel hæc omnia attingit, atque, vt non constet inter omnes, quidnam horum præter actus intellectus respicit, præter eos tamen aliquid ab ea respici vltius, quod illud cunque sit, nemo quidem non fatetur. Quamobrem tota difficultas præsens in hoc ynum deuoluitur; an actus intellectus sint obiectum formale, & quod consequens est proprium, & genuinum nostræ dialectice? Esse quidem censu cum Aristotele quem refert & sequitur B. Thomas cuius hæc sunt verba lib. 1. Periherm. lect. 1. *Cuus autem logica dicatur rationalis scientia, necesse est, quod eius consideratio versetur circa ea quæ pertinent ad tres predicationes operationes rationis, de his igitur quæ pertinent ad primam operationem intellectus, id est de his, quæ simplici intellectu concipiuntur, determinauit Aristoteles in lib. predicamentorum. De his vero quæ pertinent ad secundam operationem scilicet de enuntiatione affirmativa, & negativa determinauit Philosophus in lib. Perihermenias. De his vero quæ pertinent ad tertiam operationem determinauit in libro priorum, & consequentibus, in quibus agitur de syllogismo simpliciter, & de diversis syllogismorum speciebus, quibus ratio procedit de uno ad alium. Porrò autem, cum obiectum attributionis scientie, ad quod reliqua eius obiecta referantur, haud dubie sit eius obiectum formale; quotquot authores dialecticam totam actui intellectus, vel generaliter sumpto, vel specialiter accepto, definitioni nimurum, argumentationi, syllogismo, modo sciendi, propositioni alicui vè alteri attribuant, hi omnes dialecticam de actibus intellectus velut de obiecto formali, & proprio esse non negabunt; quot autem quantique authores ita de obiecto attributionis dialectice sentiant, tractatu sequenti liquebit.*

25 Rationes, quibus in hanc sententiam mouet nec paucæ, nec leues: Prima esto: Dialectica affirmatiōnem, & negationem; vniuersalitatem, & particularitatem propositionis mentalis propriæ, ac formaliter attingit, veluti cum demonstrationem in Barbara ex tribus propositionibus vniuersalibus & affirmatiuis construi docet, & cum ex duabus propositionibus particularibus, duabúsue negatiuis nil concludi cauet. Atqui vniuersalitas, & particularitas, affirmatio, & negatio, sunt prædicta realia, & iudicio mentali physicæ essentialia; actus igitur intellectus penes suas realitates, ac prædicta intrinseca, & essentialia ad dialecticam facultatem propriæ, & formaliter pertinent. Probata maiori, sola minor restat probanda, eaque hunc in modum probatur: Propositioni aliquia etenus est vniuersalis, aut particularis, quatenus plura confusæ, aut ynum clarè representat, hoc pæcto v. g. *omnis homo currit*, *Petrus currit*, repræsentatio, autem propositionis eiūque claritas, aut confusio ei essentialia sunt, ab eaque minimè distinguntur: *Quod si hanc solam, aliquis homo currit*, aliámue similiē propositionem stricte particularem appelles, eius, quæ singularis superposita, par est ratio, quod ad præsens attinet. Rursus propositioni, quod sit affirmatiua, aut negatiua, hoc re ipsa à simplici apprehensione dissidet; quia uis autem res per id realiter, ac essentialiter constituitur, munere cuius à non ipsa distinguitur; propositione igitur per semetipsum est affirmatiua, aut negatiua.

26 Altera ratio nostra sententia esto: Dialectica habet pro obiecto formali veritatem & falsitatem, quæ actu intellectus constituantur; quandóque adæquate, vt cum sint essentiales propositioni veræ, aut fal-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. I.

sæ; quandóque verò inadæquate, vt cum sunt accidentaria, & partim in actu, partimque in ipso obiecto, quemadmodum representatur, ita vel non ita se habente sita. Assumptum probatur: quoniam Dialectica disputat, an præmissæ sint conclusione veriores, an possit ex falsa præmissa concludi verum: Rursus differit de syllogismo fallaci, seu falso, de syllogismo probabili, cuius probabilitas in eo sita, quod aliqua eius propositione attento motu eiusque vi haud magis vera quam falsa esse postulet. Tertia ratio Dialectica regulas prescribit definiendi, dividendi, & argumentandi; ha autem operationes artificiosæ quatenus tales sunt actus intellectus; hos ergo velut obiectum formale Dialectica respicit. Consequens suadetur: sive enim artificium logicum, quod in definitione, divisione, & argumentatione eluet sit ens rationis, sive quid reale, de quo inferius, negari tamen nequit id quod est definitio, divisione &c. esse actum intellectus: Dialectica autem immediate, & formaliter attingit definitionem, divisionem, & argumentationem, ac proinde id quod definitio, aut divisione est: immediate ergo & formaliter attingit actus intellectus.

27 Quarta ratio: denominations generis, speciei, &c. ad logicæ veluti obiectum formale ac proprium attinent; ha autem sunt denominations extrinsecas ab actu intellectus oriundæ, eumque intimè inuolentes, vt inferius constabit. 5. Ratio: esto ha denominations, aliæque similes forent entia rationis, sicuti Thomistæ contendunt, propter ea tamen negari non posset, cognitionem intellectus esse obiectum formale, & genuinum Dialectica: Cuius rei gratia supponendum est, denominationem generis v. g. quantumvis largiamur esse ens rationis, eam tamen connotare cognitionem realen, ex qua in obiectum redundat; tum quia esse cognitum genericè sive esse genus est obiecti cognitioni reali genericæ; At hoc quod est obiecti cognitioni reali eam ex obliquo connotatum etiam, quia carentia connotat ens reale, & per illud explicatur: ergo, & ens rationis ens reale connotare poterit, & consequenter genus cognitionem à qua in obiectum resilit; tum demum, quia ens reale connotare potest ens rationis, vt videre est in cognitione chymeræ; Ens igitur rationis è conuerso, quale in præsens permittimus esse genus, poterit ex obliquo connotare ens reale, cuiusmodi est cognition, à qua in rem cognitionem resilit. Item secundo supponendum est, aliquid posse cognosci ex obliquo, & adhuc esse obiectum formale cognitionis, quia proximè, & per se attingitur, vt cap. sequentia. Quibus positis sic arguo quod Dialectica immediatè, & per se attingit saltem ex obliquo, id velut obiectum formale respicit, hoc autem pacto actus intellectus attingit, cum de secundis intentiōnibus generis, speciei, & similibus disputat, vt ex iis liquet, quæ præsupponimus. Postrema ratio: Res ab intellectu cognitæ ab obiecto formali Dialectica prohibenda non sunt, vt cap. sequent. apparebit; ergo multo minus cognitiones reales, quibus intellectus res cognoscit.

28 Enimuero, qui entia rationis sola, & qui etiam solas voces Dialectica formaliter obiiciunt, hi actus intellectus ab obiecto proprio, & formali Dialectica eliminant: Eorum autem opinio probari, & nostra nuper tradita improbari potest his argumentis: Dialectica eo modo respicit actus intellectus, eorumque artificium logicum, quo ipsa inter se comparantur: sed actus intellectus comparantur cum artificio Dialectico, quod in ipsius resplendet, velut subiectum ad formam, seu velut materiale ad for-

C 3 male.

male. Maior perspicua videtur, omnis enim scientia conformis esse debet rebus quas intuetur: Minor autem suadetur, quoniam artificium Dialecticum distinguitur ab actibus intellectus, eisque, quod consequens est, superuenit, eorum igitur vera forma est, siue quod perinde est respectu eorum quid formale: quod distinguitur constat 1. quia tale artificium logicum est ens rationis, ergo ab actibus intellectus inter entia realia proculdubio computandis distinguuntur; secundò quoniam forma artificiosa domus à lignis, & lapidibus distinguitur propter separabilitatem ab iis, artificium ergo Dialecticum ab actibus intellectus similiter distinguitur: tertio, quoniam actus intellectus reperiri possunt, sine huiuscmodi artificio, ut videre est in apprehensione, quæ omnino eadem manens, modo subiectum, modo praedictum esse potest: quid enim vetat, cum hominem apprehendo, aut hominem esse animal rationale, aut hoc esse hominem affirmare, prout libuerit? neque non in propositione, quæ modo maior modo minor esse potest, in diversis syllogismis, aut etiam in eodem, si quarta figura admittenda, & a solo tempore, ac prolatione externa pendeat, quænam propositione sit maior, quænam minor.

29 Respondeo negata maiori & eius probatione: Haud enim necesse est, scientiam quamvis quoad omnia conformem esse rebus scitis, earumque ordinem & mutuan proportionem emulari: namque corpus equi v.g. est eius materia, & anima equina eius forma, & tamen physica non solum animam velut obiectum formale, sed etiam corpus equinum respicit, nec quod hoc sit quid materiale in equo, ac vicem subiecti obtineat, propterea illud velut obiectum materiale intuetur: simili ergo modo, tametsi actus intellectus sint veluti materiale quoddam artificio logico substratum, & hoc veluti formale, dialectica tamen non solum hoc, verum etiam illos tanquam obiectum formale, ac proprium ex a quo inspicit: Adde, quæ priora in semeiis tempore sunt, non ex hoc prius tempore per scientiam nostram attingi, quæ etiam tempore posteriora reapse non posterius sciri; Deum enim creaturis infinito temporum intercallo anteriorem, siue priorem non prius creaturis, sed post has, harumque intereuert & medio scimus, contrà verò creaturas Deo posteriore s, & ab eo existentes haud tamen posterius cognoscimus, sed vt plurimum prius: talis ergo proportio scientia cum rebus scitis qualis in maiore argumenti asseritur, neutiquam admittenda.

30 Præterea secundò respondeo negata minore argumenti: falso enim adstruitur, artificium Dialecticum, quod relucet in actibus intellectus, esse formam quamdam ab eis realiter distinctam, eisque adesse, & abesse paratam. Ad primam probationem contrariam dicendum est, ens rationis ab artificio Dialectico proflus alienum esse: Ad secundam probationem respondendum est, formam artificiosam domus in situ, extensione, & proportione partium eius consistere, situs autem extensio, & proportio partium omnium materialium domus eis adesse, vel abesse potest, adeoque ab eis realiter distinguitur, proinde nihil mirum quod forma artificiosa domus ab eius materia realiter distincta sit: artificium logicum in speciali representatione actuum accommodata ad regulas Dialecticæ consistit: ea autem representatione actibus essentialis, & ab iis indistincta: quod enim actus aliquis hominem esse animal rationale representet, & affirmet, sicut lex definitionis præcipit, nihil præter ipsum actum, nihil ei superaddi-

tum; unde artificium logicum definitionis, divisionis, &c. ab eiusmodi actibus intellectus realiter non distinguitur.

Occurrentum etiam tertia probationi ac dupli-
ci eius exemplo; quod enim ponitur in apprehensione, parum vrget: primum, quia fortassis nulla apprehensio subiectum, aut prædicatum denominat, de quo suo loco: Deinde quia fortassis una, eademque apprehensio hominis, aut est indifferens, ut eum constitutus subiectum vel prædicatum: aliisque est non ex obiecto, sed ex modo tendendi, quæ hanc propositionem, homo est animal rationale, & alia, quæ hanc, animal rationale est homo, constituit: Præterea, tametsi apprehensio constituit subiectum & prædicatum; eademque utrumlibet ex a quo, quæ duo sunt, ut dixi, satis dubiosa; ceterum una eademque apprehensio sponte sua indifferens ut subiectum, vel prædicatum constitutus, determinatur per iudicium specialis representationis, & essentiae, ut subiectum potius, quam prædicatum constitutus, & hominem, v.g. subiectum potius animali rationali, in hunc modum, homo est animal rationale, quam econuerso hunc in modum, animal rationale est homo; artificium ergo dialecticum subiecti, & prædicati ut ab uno aliquo actu intellectus distinguitur, non tamen a collectione, seu coniunctione plurium. Posterius exemplum in maiori, & minori syllogistica positum haud magis premit, eodemque modo eruendum: Quod enim eadem propositione possit esse modo maior, modo minor in eodem, aut diverso syllogismo, aut nec maior, nec minor in illo syllogismo, id tantum arguit artificium maioris inadæquatè distingui ab eius entitate, eique superaddere, vel confortium alterius præmissæ, si simul cum ea nequit non esse maior, vel prioritatem temporis, qua alteram præmissam tempore anteuertat, si alterutra est indifferens ut in sensu composito alterius sit maior, vel minor: neuti-
quam tamen arguit, artificium illud ab entitate propositionis ad æquatè distingui, siquidem ut propositione sit maior debet representare medium, & terminum obiectuum, qui maius extreum nuncupatur; quid-
quid autem de hoc sit, saltem aliquid conclusionis necessario representat, alias illius maior, atque origo neutiquam futura: omnis autem representatio ab entitate propositionis indistincta est, atque adeo artificium maioris quadantenus ab ea indistinctum erit. Quocirca argumentum in aduersarios retor-
queo, & suis eos armis impeto artificium Dialecticum est obiectum formale, ac proprium Dialecticæ ut nemo inficias ierit, at hoc artificium realiter indistinctum est, si non a singulis actibus intellectus, at saltem a pluribus collective sumptis, hi ergo seu singulatis, seu collectiis sumptis Dialecticæ formam liter ac propriæ obiectum.

32 Alterum aduersus nostram doctrinam argumentum: actus intellectus sunt obiectum formale scientia de anima, quæ ut essentiam animæ, sic eius effectus, & proprietates necessaria ratione discutit, non ergo Dialecticæ. Respondeo, actus intellectus qua vitales, qua naturales, qua affectuum directi, & spirituales, qua in actione, vel qualitate positos, &c. esse obiectum formale scientia animistica: at quantum definitiones, divisiones, veros, falsos, probables, maiores minores, &c. Dialecticæ facultatis esse. Vel paulò aliter logica, & scientia de anima non ex obiecto formali realiter diverso semper differre debent, sed multoties ex diverso modo tendendi in eadem materiam dissidere possunt: nihil enim frequentius inter scholasticos quam scientias interdum ex modo representandi discerepare. Egregie atque ad rem

rem nostram appositissimè Fabius lib. 2. institutio-
num cap. 21. *Neque proinus non est materia rhetori-
ces, si in eadem versatur, & aliis, nam si queram, quid
sit materia statuarij dicetur a; si queram quid sit ex-
cusorio, id est eius fabrica, quam Graci χαρακτην vo-
cant, similiter esse respondeant. Atqui plurimum à sta-
tuis differunt vasa. Nec medicina ideo non erit ars
quia vniuersitatis, & exercitatio cum palastrica, ciborum ve-
ro qualitas etiam cum coquorum ei sit arte communis.*

C A P V T IV.

*An, aut quatenus res sunt obiectum
Dialecticae.*

33 **Q**uod res cognitæ saltem sint obiectum mate-
riale Dialecticae, prout nimirum subiunt acti-
bus, & ab eis denominantur, quod item sola res nō
sint obiectū Dialectica, sed in superactus, aut voces,
aut entia rationis, citra dubium est. Eas autem esse
obiectum formale, ac proprium huius facultatis, tam-
etsi adeo exploratum non sit, mihi certè longè pro-
babilius videtur. Atque in primis suadetur authori-
tate Aristotelis 4. metaph. text. 5. in eodem genere
Dialectica, & sophistica versantur, in quo philosophia,
estque Dialectica tentatrix de his, quorū cognitio ad
philosophiam spectat. Constat autem philosophiam
esse formaliter, ac propriè de rebus; ergo & Dialecticam
ita de iisdem esse, negandum haud est. Hoc
ipsum docuit Arist. 1. rhetor. c 1. & 1. elench. c. 1. &
alibi sepe. Prius id docuit Aristotele magister Plato
in Philebo vbi de Dialectica differunt ait, *esse eam*
*qua circa id quod est, & verè est, & semper eodem mo-
do se habet versatur: quibus verbis res Dialectica ve-
lut obiectum formale attribuit: Augustinus etiam*
lib. de categ. c. 3. de Aristotele, quem sequitur ita ait.
cum de perceptis proposuerit disputare, & de iis que
sunt, & de iis que dicuntur, necessariò locuturus est:
vt autem per ea que sunt percepta intelligit actus
intellectus, & per ea que dicuntur voces, ita etiam
*per ea que sunt citra dubium res; haec ergo iuxta Au-
gustinum, & Aristotelem ab eo relatum Dialectica
formaliter obiiciuntur. Consernit D. Thomas opus-
culo 56. *logica principaliter est de secundis intentionibus*
*& cetera. tacitè insinuans etiā res cognitas, si-
ue primas intentiones esse obiectum formale Dia-
lecticæ, tametsi minus principale: statim hoc magis*
*explicat; & cum Averinna docet res in confortio-
natum, quibus subiunt, esse obiectum formale*
Dialecticæ; sed quia secunda intentiones principaliter
*accipiuntur à proprietatibus rerum mediantibus pri-
mū, sicut visum est, ideo dicit Averinna primo sua*
metaphysica quod logica est de secundis intentionibus
adiunctis primis, & tandem sic concludit; manifestum
est quod logica notum faciat de omnibus in communis,
qua S.D. claufula nihil manifestius. Nostræ etiam
tententia suffragantur Eustrat. 2. post. comment.
324. Rodulph. Agricola libro 2. de inuent. Dial.
capite 5. Hurtadus disq. 1. log. sect. 5. Auerla q. 2.
log. f. 1. conclusione 2.*

34 Probatur etiam ratione nostra sententia. Nam
veritas, & falsitas sunt obiectum formale, & pro-
prium Dialecticae, quæ nimirum libros Periherme-
nias magna ex parte in eis explicandis insumit, ne-
que non etiam multa de eis in libris de priori, & po-
steriori resolutione attingit. Porro autem immedi-
ate & proximè, siue per premissas suas eas respicit,
adeoque tanquam obiectum immediatum, & forma-
le. Atqui veritas, & falsitas ex actu, & obiecto, siue

re ei conformi intrinsecè constituitur, vt etiam mul-
ti aduersariorum non negant, res ergo ipsæ falsæ, aut
verè cognitæ, formaliter, ac propriè Dialectica obi-
ciuntur. Quod si non per premissas, sed etiam ali-
quando per conclusiones Dialectica veritatem, ac
falsitatem, adeoq; res in eis imbibitas attingat, vt su-
perius c. 1. vidimus, quatenus etiam, quod concludit
ur in scientia, sit obiectum formale illius, si non
executionis, at intentionis ordinis. Rursum Dialectica
genus, speciem, definitum, diuīsum, subiectum, præ-
dicatum &c. immediate, & formaliter attingit, vt
omnes fatentur. Atqui genus, species, & cetera, ob-
iectum, siue rem cognitam in recto includunt, quā-
do genus quidem est obiectum, quod prædicatur in
quid de pluribus specie differentibus, & species ob-
iectum prædicabile de pluribus differentibus solo
numero: logica ergo obiecta secundarum intentionum
, siue res ipsæ immediatæ & formaliter at-
tingit.

Item tertio, quemadmodum homo ordinatur ad
Deum clarè visum, ita Dialectica ad genus, speciem,
subiectum, prædicatum &c. Homo autem ita re-
fertur ad Deum clare visum, vt non solum visio, ve-
num etiam ipse Deus sit eius finis, illa finis quo,
hic finis qui, illa finis consequibilis, hic finis asse-
quibilis: simili ergo modo ita Dialectica destinatur
ad secundas intentiones, & res per eas cognitas, vt
ambæ sint eius obiectum formale, haec obiectum for-
male quod illa obiectū formale quo, haec obiectū cog-
noscibile, illæ obiectum effectibile. 4. probatur nostra
sententia ad homines, vt aiūt, aduersus Thomistas, qui
obiectū formale actus eius specificatiū siue à quois
ratio distinctiū esse tradunt. Quoties obiectū ita cō-
paratur eum actu, vt quā à quois alio specie di-
uersum reddat, toties est obiectum formale illius,
quemadmodum enim differentia totius à forma, sic
etiam diuersitas actus ab obiecto formali sumitur.
Atqui res ita comparatur cum actibus Dialecticis, vt
eos specie diuersos efficiant; res igitur sunt obie-
ctum formale actuum, & consequenter habituum
Dialecticae. Cetera cum consistent, minor probatur;
quoniam hic actus Dialecticae, definitio est oratio
explicans naturam rei, & hic definitio est oratio ex-
pliicans naturam ipsius actus, siue definitionis ita insti-
tuti sunt, vt specie inuicem diffideant, cum prior sit
essentialiter verus, & posterior essentialiter falli;
eiusmodi autem diuersitas specifica inde tantum
nascitur, quod prior tendat in rem definitam, & po-
sterior in solam definitionem, quā nimirum vter-
que definit: res ergo diuersitatem specificam in actus
Dialecticos refundunt: quia enim eius, ea est plurimi
aliorum ratio. Tandem Dialectica disputat, an res
sint eius obiectum formale: alias quorsum id vel ad-
uersarij in præsentiarum vtrō citrōque agitant; aut
cur extra metas profligunt: omne autem de quo Dia-
lecticæ ex professo, & per se disputat, est eius obie-
ctum formale; vel cur artificium definitionis, diuī-
sionis, aliudque quodvis, quantumlibet accuratè eo de
agatur in Dialectica, eius tamen est obiectum for-
male: res ergo ei formaliter obiiciuntur. At dices
hoc argumento probari res etiam secundum se, &
penes esse physicum esse obiectum formale Dia-
lecticæ; hoc autem falsum est: namque ad summum
possunt talentum rationem obiecti obtinere secundum
esse intentionale, & prout subiunt actibus. Verum
consequens falsum non esse sed verissimum, mox
constabit. Deinde fallum esto; sed eius sequela haud
probatur, quin omnino nulla est: Nam tantum se-
quitur sequique probatur, res, secundum esse physi-
cum, esse obiectum formale Dialecticae in actu
signato;

signato, non autem in actū exercito, & proprio. Cuius ratio est, quia res secundum esse physicum esse obiectum formale dialecticā, quo de agitur in hac disciplina, est eas à dialectica formaliter attingi, eiusque considerationi subesse, eas ergo ab illa tractari quatenus sunt, aut quoad an sunt obiectum formale, est eas sumi secundum esse intentionale, atque ita tractari, & respici à dialectica, si sermo sit de actū non signato, & lato, sed exercito & vero.

36

Ceterū res nullatenus esse obiectum formale dialecticā censem non pauci, nec indocti, præsertim Iandinus 4. metaphyl. quæst. 6. Zabarella lib. 1. de nat. log. cap. 19. Rodericus noster d. 2. log. sect. 1. subf. 2. Compton. disp. 5. sect. 3. Hi satis esse non putant res subesse artificio logico, vt dialectica eos immideat, & formaliter attingat, contra quam initio huius cap. statuimus. Arguunt autem primō. Dialectica attingit in recto actus intellectus, & in obliquo eorum obiecta sive res, sine quibus nequeunt actus cognosci: hi ergo sunt obiectum directum sive rectum logicæ, & res duntaxat obiectum indirectum, & obliquum; obiectum autem formale cum directo, & materiale cum indirecto recurrat, idemque prouersus est; actus igitur intellectus sunt obiectum formale dialecticā, & res non nisi obiectum materiale.

37

Huic difficultati duplíciter occuro, & primō quidem aio, logicam res ipsas per plures actus ius in recto attingere, vt nostra probationes conuincent; genus enim est id quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid, species quod prædicatur de pluribus differentibus numero, subiectum id de quo aliquod affirmatur, prædicatum ipsum quod affirmatur, maius extremprius prima figura est, quod in aliqua præmissa prædeatur, minus extrempum quod in aliqua subiicitur: Quibus, & similibus actibus dialectica haud dubie res ipsas, idve, quod secundis intentionibus substat, in recto attingit. Deinde dico, quod in obliquo & indirecte attingitur, posse tamen, ac solere esse obiectum formale; permisso ergo dialecticam ita respicere, & non aliter res, sive primas intentiones, hā nihilominus ei formaliter obiiciuntur. Quod autem antecedens verum sit, haud agre probatur; nam scientia de homine cum definiens animal rationale instar obiecti formalis respicit non solum hominem, verum etiam sensiones, & discusiones, respectu quarum eum definit, clariusque, & explicitius cognoscit, cum sint nimurum ratio, vnde homo ita cognoscatur, & non per se solum, sed multò maximè per illas explicitetur: Scientia autem de homine sensiones, & discursus, in obliquo respicit: quod ergo ita respicitur nihilominus valet eis obiectum formale. Rursus hā propositio Theologica, *Dens est homo*, naturam diuinam, & humanam velut obiectum formale respicit, si præmissa quoad executionem, sin autem conclusio quoad intentionem, vt in loco exposuimus: At utramque naturam in obliquo attingit, & solam earum subsistentiam in recto, alias naturam diuinam esse humanam hæreticē affirmatura.

38

Obiiciunt secundō: sicut diuina reuelatio mysterium fidei essentialiter connotat, & reuelatum denominat, ita generitas naturam genericam animalis v. g. essentialiter connotat, eamque genus denominat; sed sola diuina reuelatio, non mysterium reuelatum est obiectum formale fidei, vt cum B. Tho. 1. 2. qu. 1. art. 1. communiter Theologi docent; sola igitur generitas, nō natura genericā, sive res generitatem cognita censenda est obiectum formale dialecticā de genere agentis: Quæ autem generis ea-

dem est cæterorum ratio. Respondeo bisariam sumi posse mysterium reuelatum, videlicet incomplexè, & secundum se præcisè, vel in consortio reuelationis, & prout ei subest. Priori modo sumptum est obiectum formale fidei, secus verò posteriori: quod in hoc discursu fidei emitet. Quod à Deo summè veraci, & sapienti reuelatum est id ita se habet, sed Trinitas, & vñitas Dei à Deo reuelata est, Deus igitur est trinus, & vñus; vbi Trinitas, & Vñitas Dei in conclusione illata, ac nudè sumpta non est obiectum formale, sed materiale, in præmissis verò, & prout reuelationi subiacens est obiectum formale: Nec aliud voluere Theologi. At nos hæc tenus solum asserimus res esse obiectum formale dialecticā, non secundum se, & incomplexè sumptas, sed vt actibus intellectus obiaceant. Et ab eis genera, aut species denominantur: Hoc autem argumento factō non infirmatur, sed potius ab eo lucem, & firmitatem accepit.

Huc usque tantum egimus de rebus secundum esse intentionale, & quatenus actibus subiiciunt, eosve terminant: modo opera præsumtum erit breuiter discutere, an res penes esse physicum, & secundū se sumpta sint obiectum formale alicuius partis dialecticā? Eſſe affirmo cum Auerroë, Auicenna initio sua log. & aliis: moueor hoc argumento: in dialectica agitur directe de prædicamentis, prædicamenta autem sunt res penes esse physicum, sicut prædicabilia sunt res penes esse intentionale; nec verò confundi debent prædicabilia, & prædicamenta, cum de iis diversi soleant tractatus institui. Confirmatur; quoniam notitia rerum penes esse physicum conductit magnopere ad perfectam notitiam, & præximorum, de quibus potissimum est dialectica, scire v. g. quid essentia, & substantia rei ad definiendum, sive naturam rei explicandam: quid totum, & partes, ad diuidendum, quid identitas vni tertio, quid distinctione ad argumentandum, & ex identitate aliquorum inter se eorum inter se identitatem concludendam; Dialectici ergo munera est de rebus penes esse physicum sobriè quidem, & parcè agere, quatenus nimurum necessaria sunt ad fabricam secundarum intentionum; quod autem in aliud obiectum formale porrò referantur, haud prohibet eis esse obiectum formale, quoties immediatè, & per se primō attinguntur, vt superius ostensum manet, & vel hinc constat, quod pleraque obiecta formalia dialecticā, definitio nimurum, diuīsio, &c. in aliud, scilicet in obiectum attributionis huius disciplinæ, quod illud cunque sit, vterius referantur. Confirmatur 2. quoniam logica tradit quid sit substantia, quid accidentis, quid quantitas, qualitas, relatio, actio & passio, ac cætera prædicamenta, quæ eorum proprietates, quæ species? At hoc est agere de rebus penes esse physicum. Confirmatur tertio, quia vt ait Richard. Vistorinus, *logica tractat de rebus secundum prædicamenta seu constitutionem*: At res constitui prædicamentaliiter, sive in aliquo prædicamento collocari, easve esse substantiam v. g. quantitatem, aut qualitatem: est eas sumi penes esse physicum, ita ergo sumptus sunt obiectum formale, de quo agit, ac differt dialectica.

Contrarium tenent Boët. Ammon. Simplicius & alij, mouentur primō auctoritate Aristotelis c. 4. de prædicam. *Florum quo nulla complexione dicuntur singula, aut substantiam significant, aut quantitatem, aut qualitatem, &c.* Dialectica ergo Aristotelica est de vocibus, aut conceptibus prout significant res, sive de his prout significantur: Respondeo ita esse ex parte, cæterum esse etiam de rebus secundum se sumptis,

39

40

sumptis, mox enim subiungit Aristot. eodem cap. Est autem substantia quidem, ut in summa dicamus, velut homo, equus; & quae cetera de rebus secundum esse physicum antea, & postea peragit. Obiiciunt secundum, eadem ligna v. g. non possunt esse simul materia domus, & naves, similiter ergo eadem res penes esse physicum non poterunt esse simul obiectum formale, & materia circa quam logica, & physica, huius ergo cum sint, illius non erunt. Respondeo, forma artificiosa domus, aut naves est intrinseca, vnde nihil mirum quod eadem materia nequeat simul vtramque suscipere; sicut idem subiectum nequit esse simul calidum, & frigidum: Ceterum logica, & physica extrinsecè tantum obiecta sua denominant; proinde idem utriusque obiici, & ab eis denominari simul valet: haud aliter ac multæ aliaæ denominations extrinsecaæ cogniti vide-licet amati, apprehensi, iudicati &c. in idem met simul conueniunt.

41

Arguit tertius, cum aduersus hanc posteriorem nostræ sententiaæ partem: tunc etiam aduersus priorem. Res ne propt̄ subiungit actibus intellectus sunt obiectum formale logica, sed dumtaxat materiale, multo ergo minus secundum se sumptæ, & penes esse physicum eam rationem obiecti formalis adipiscuntur. Antecedens videtur perspicuum: idcirco enim Dialectica respicit res, quia sunt genus, species, subiectum, prædicatum, medium syllogismi, maius extreum, &c. sublatiis his denominationibus eas neutiquam respectura: tolle namque ab homine v.g. quod sit species aut quid simile, & quod remanebit, nihil ad Dialecticam, ut enim ait B. Thom. dicto opusc. 56. *Logica cum considerat uniuersale, non considerat ipsum quantum ad naturam subiectam per se; non enim considerat hominem in eo, quod homo, sed in eo quod species, & sic de aliis animalibus: Quandoquidem ergo ideo res attinguntur à Dialectica, quia sunt genus, species, &c. non propter se, sed propter actus à quibus ita denominantur, ab ea attingi habebunt, adeoque erunt dumtaxat obiectum materiale non vero formale; quo pacto, quod præcisè amatur propter sanitatem, & quia ad eius executionem utile est, hoc ipso est obiectum materiale, & non formale. Respondeo: quod dialectica attingat res, quia haec terminant actus intellectus, eosve latenter terminare queunt, potius arguit eas esse obiectum formale Dialecticæ, cum habeant in semetipsis rationem vnde ab illa attingantur: attinguntur enim quia terminant actus intellectus, at eos terminant per seiphas, igitur propter se à Dialectica respiciuntur. Ad haec, Dialectica attingit actus intellectus, quoniam ad obiecta sua feruntur ac referuntur: nihilominus eiusmodi actus sunt obiectum formale Dialecticæ: econtra ergo res erunt eius obiectum formale, tametsi propter relationem earum ad actus ab ea attingantur: Ratio vero utriusque est, quoniam relatio actuum ad res, in ipsis actibus ex toto ut aiunt sita est, & relatio rerum ad actus, scilicet relatio generis, speciei, &c. in ipsis rebus ex parte sita est, ab ipsis quadrantibus indistincta: quod ergo res propter relationem ad actus, & quod hi propter relationem ad illas attingantur, & tamen res quam actus propter se attingi, sicut ad obiectum formale oportet: exemplum causarum sanitatis non vrget, nimirum quia vti in ipso argumento supponitur, non propter se, sed propter solum sanitatis effectum amantur.*

C A P V T V.

An, aut quatenus ens rationis est obiectum
Dialecticæ.

42

Ens rationis aliud est obiectum, aliud subiectum: illud definiri ab omnibus solet, quod habet tantum esse obiectum in intellectu: esse autem obiectum tantum in intellectu, est præter ei obiici: ab eo que cognoscit, omni prorsus esse desitui, tam positivo, quam negativo, tam actuali quam possibili: quod fit ut creaturae possibles, et si nihil actu sint, tamen propter esse possibile, non ens rationis obiectum, sed potius ens reale dici soleant, ac debeat: inde etiam fit parentias v. g. tenebras haud esse ens rationis obiectum, quoniam suum habent esse negatum, & diminutum, idque quin intellectui obiciantur ab eis cognoscantur; solum igitur illud quod repugnat de potentia absoluta esse sicut cogitatur, quodque est aliquid dumtaxat fictum, cognitumque altera quam esse potest, ens rationis obiectum est, & tale, ut nullum habeat esse præter esse obiectum in intellectu. *Posterioris divisionis membrum, nempe ens rationis subiectum, est cognitio vera, & realis, qua in intellectu, & ratione subiicitur; illud propriè, & strictè est ens rationis, utpote quod est extra latitudinem totam entis realis: hoc posteriorius est impræcipiè, & fusè solum ens rationis, propriè verò, & rigorè ens reale non physicum, sed intentionale: quo pacto species impressæ, habitusque, neque non denominations ab actibus intellectus etiam sine ullo artificio logico profectæ, ac merè naturales tamen entia rationis latè nuncupantur. Rursus ens rationis obiectum aliud est formaliter & propriè tale, aliud solum fundamentaliter, & impropriè tale: illud est, quo d' initio explicui, latiorem expositionem in meta physica iacturus: hoc verò nihil aliud est, quam id quod fundamentum præbet, ut intellectus proprium, ac formale ens rationis configat, tametsi ipsum sponte sua sit ens verum, ac reale, quo pacto omnis denominatio extrinseca generis, speciei, subiecti, & prædicati, quamvis suapte natura sit ens reale, ex cognitione reali, v.g. genereitate, & natura animalis, itidem reali, & possibili coalescens, nihilominus ens rationis latè modo vocatur, eo quod sit fundamentum sufficiens, ut intellectus reflectens in eam denominationem generis, et si extrinseca sit, eam tamen naturaliter intrinsecam esse configat, nec secus illam apprehendat, adeoque ens rationis proprium & formale comminiscatur.*

43

Hac cum ita sint, fateor iuxta dicta superius ca. 3. ens rationis subiectum nempe actus intellectus esse obiectum formale Dialecticæ: habeo etiam in confesso ens rationis fundamentale, cuiusmodi esse denominations extrinsecas generis, speciei, ac similes nuper insinuauit, mox id latius probaturus, esse etiam obiectum formale Dialecticæ: solum ergo quæstionem instituo de ente rationis obiectuo, eoque formaliter siue auctu tali: Hoc enim dumtaxat est ens rationis ac fictum, reliqua verò solum entis rationis nomen subeunt, cum suopre genio potius entia realia sint. Thomistæ igitur in ea sententia sunt, ut existimant ens rationis propriè sumptum, siue obiectum, ac fictum, non omne, nec hircorum, v.g. hypocentaurum, aut chimaram, sed solum quod configitur in materia Dialecticæ, huius esse obiectum formale adæquatum; non negant. Denominations generis, speciei, subiecti, definitionis, & similes

miles Dialectica formaliter obiici; quod omni ope contendunt, est eiusmodi denominations non esse ens reale etiam per accidens, sed ens solius rationis, & commentitum. Ita vero de obiecto Dialectica philosophantur, ut dixi, plerique Thomistæ Caiet. c. de gen. Sotus q. 5. proœm. Iauellus tr. 1. log. Heruæus tr. 2. intent. p. vlt. art. 2. atque alij antiq. tum huius scholæ, tum etiam extra illam, apud Auer. q. 2. logicæ l. 3. Item Araujo in opere met. sic ab eo inscripto, l. 3. q. 1. a. 1. Io. de S. Th. q. 1. proœm. a. 3. Gallego in controv. artium circa proœm. controu. 8. §. dico 2. His accessere ex nostris P. Rub. P. Vall. & alij pauci, sed tamen nonnulli. Contrariam sententiam tuerunt nominales, Scotistæ, ac nostri ferme omnes, ut necesse non sit eis singulatim recensendis immorari: qui tamen eos ita relatim cupit, adeat P. Amicum tr. 1. q. 5. quam etiam sententiam ipse longe veriore, ac probabiliorem arbitror. Quoniam vero eius probatio Paulo fusiō erit, idcirco proprium ei caput, id nimurum, quod mox sequitur, affigio.

C A P V T VI.

Verioris sententiae probatio, ac Thomistica confutatio.

44

Verius rationis, seu commentitum non sit obiectum formale ad æquatum dialecticæ, abunde nobis est probauisse toto hoc tractatu usque ad præcedens caput plurima entia realia, nimurum voces, actus intellectus, & res cognitas ei formaliter obiici: Cæterum, ut vicem Thomistis rependamus, & constet aduersus eos ens rationis, nec esse obiectum inadæquatum dialecticæ, vel certè paucissimos eius actus in illo occupari, animaduertendum prius est denominations logicæ bigeneres esse: alia sunt actiæ, quibus actus nostri dicuntur definire, diuiriare, argumentari, enunciare &c. alia vero passiæ, quæ rebus conueniunt, eisque rationem generis, speciei, subiecti, prædicati, aliæm similem impertinent. Quod si planum fecero utrasque ab ente rationis alienas esse, eoque non constitui, planum etiam erit nihil ferme esse in dialectica, quod sit formaliter ens rationis. Caput ergo, & summa totius inter nos, & Thomistas controværia est, non an eiusmodi denominations dialecticæ per se obiiciantur, sed an sint ens rationis, namque si tale non sint, de obiecto dialecticæ, secus quam Thomistæ contendunt, ac longe quidem secus philosophandum esse apparebit.

45

Ordior igitur à denominations actiis, eisque non esse ens rationis, cum tamen haud dubiè pertineant ad dialecticam, hunc in modum ostendo. Hic actus animal aliud est rationale, aliud irrationale per semetipsum præcise, ac pro priori naturæ ad quamvis relationem rationis, sive fictitiam, quæ in illum ex directione dialectica resulteret, est diuisiō; cum præcise, & in illo priori sumptus affirmet animal aliud esse rationale, aliud irrationale, ac proinde totum quoddam potestatuum in partes suas distribuat; sicut ad diuisionem oportet: igitur per suam entitatem realem, & non per ens rationis habet is actus, quod sit diuisiō, atque adeo denominatio actiua diuidentis ens rationis censeri non debet. Idem argumentum fieri potest in hoc actu, homo est animal rationale, qui per suam met. essentiam realem, & pro priori ad quodvis ens rationis repræsentat hominem esse animal rationale, adeoque eius naturam explicat, quemadmodum, ut sit per seipsum de-

finitio oportet. Idem etiam argumentum conficitur in cæteris actibus intellectus, ut insinuat Auer. q. 2. log. se. 3. prope finem.

Argumentor secundus, & præcedens argumentum confirmit: Hoc ipso quod actus aliquis naturam rei explicet, ac repræsentet est definitio, cum hæc sit oratio explicans naturam rei; Hoc etiam ipso quod actus aliquis repræsentet identitatem rationis superioris cum inferioribus, est diuisiō, cum sit oratio distribuens totum in partes inferiores, illudve his idem esse enuntians. Atqui repræsentatio actuum intellectus eis est essentialis, ab eamque reali identitate indistincta; quod igitur sint definitio, & diuisiō eorum entitas realis est, & non quid rationis. Et quidem alias nullus actus noster foret vera, ac realis definitio, aut diuisiō sed potius fictitia, & chimærica, si quod aiunt aduersarij, forma artificioſa definitionis, ac diuisionis has denominations actibus nostris tribuens, esset ens rationis, & quid fictitium, haud secus ac homo dicetur albus non substantialiter sed accidentaliter, quoniam albedo ita eum denominans non est forma substantialis, sed solum accidentalis. Quid? quod rem cognitam esse genus, speciem, subiectum, & prædicatum non est aliquod ens rationis, ac fictitium rem ita denominans, ut mox efficacissimis argumentis ostendam quod ergo similiiter actus cognoscens sit definitio, aut diuisiō, sibi soli, sive reali naturæ debet, idque ab ente aliquo rationis superaddito nequam emendat.

46

Argumentor tertius: quod intellectus arguat, sive vnum ex alio concludat, nihil aliud est, quam ex assensu identitatis extermorum cum medio, moueri ad assensum identitatis immediatè eorumdem inter se inuicem; At hoc posterius non est ens rationis pro formali, ergo nec illud prius; cum tamen sit obiectum formale Dialectica iuxta omnes. Minor probatur, nam cæteræ constant: Assensus ipsi, quibus intellectus noster identitatis extermorum mediatae, aut immediate consentit, haud sunt entia rationis obiectiva, & propria, ut certo certius. Item priores assensus disponi ad inferendum posteriorem, eumne reuera inferre, nullum inuoluit ens rationis, ut hoc patet ostendo: Quoties causa & effectus reales sunt dispositio, qua altera ad alterum causandum disponitur, ens realis est, non solius rationis, ut longa inductione, ac partium enumeratione liquere potest, ac vel in igne ignem producente cernitur, ubi, ut causa, & effectus sunt entia realia & non rationis, sic etiam calor, siccitas, & reliqua dispositiones utrinque mediae sunt entia realia, & non rationis: fac enim eas esse ficticias, & solius rationis; & ne stipulam comburat illa, que

47

Horrifico iuxta tonat etnaruinis,
Interdumque atram prorumpit ad aethera nubem
Turbine fumantem piceo, & candente fanilla,
Atrollique globos flammarum, & sidera lambit.
Tum sic assensus præmissarum, qui causæ conclusio-
nis, & huius assensus, qui præmissarum effectus, sunt
entia realia & non rationis, quedam scilicet nostri
intellectus cognitiones; dispositio igitur præmissarum
ad conclusionem inferendam nequit esse fictitia,
aut non esse vera, & realis. Rursus, quoties causa,
& effectus reales sunt, causalitas etiam realis, &
vera esse debet, ut manifesto omnium causalium, &
effectuum experimento constat, assensus autem præ-
missarum & assensus conclusionis reales sunt, ut di-
ximus: causalitas igitur, qua præmissæ conclusio-
nem inferunt ac deducunt, vera & realis est, & non
ens rationis. Hæc ratio, nisi splendidè fallor, con-
cinctus artificium logicum, quod in argumentatione
elucet,

elucet, alienum proorsus esse ab omni ente rationis; quandoquidem integrè consistit in assensu præmissarum, & assensu conclusionis & dispositionis, & causalitate, quibus præmissæ conclusionem prouident.

48 Argumentor quartò, ac proximum argumentum corroboro: quod voluntas ab uno actu studio ad alium discurrat, & ex intentione charitatis ad electionem misericordia procedat, totum reale, & nihil rationis est; alias ens rationis propriè sumpturn Theologia & Philosophia Moralis obiectum, formale quadratus est, quo nihil absurdius, aut inauditus: quod ergo similiter intellectus ab una cognitione ad aliam discurrat, & ex præmissis conclusionem inferat, nullum ens rationis, nihil factum pro materiali, aut formalis inuoluit. Consequētia claret, quoniam inter actus intellectus, & voluntatis affectus id tantum interest, quod horum artificiosæ dispositio ad voluntatem, illorum vero ad intellectum attinet: hoc autem insufficiens est, ut illorum potius, quam horum artificiosæ dispositio dicatur ens rationis, cum species impressæ, & expressæ ens reale, & non rationis sint, tametsi ad intellectum attinent.

49 Argumentor quintò, & superiori argumento maiorem lucem adhibeo. Quemadmodum actus intellectus artificiosam quandam posituram, ac proportionem habent regulis dialecticæ conformem, quam nimirum, in syllogismo, propositione, aut alio quoquis modo sciendi collocantur; ita etiam voces suam habent artificiosam dispositionem, qua si congrua ad grammaticam, si ornata, ac soluta ad rhetorica, si denique numerosa seu metrica ad poëticam attinet. Atqui artificiosæ vocum dispositio, qualis ea cunque sit, non est ens rationis obiectum, ac proprium: ergo nec eiusmodi erit artificiosæ actuū intellectus dispositio: quod enim horum sit ea dispositio, & in ipsa ratione proprius, ac peritus fiat, hoc tantum arguit, illam esse ens rationis subiectum, & impropriam. Minor autem nostræ argumenti liquet, si enim artificiosæ dispositio vocum ad grammaticam, rhetorica, & poëticam spectans foret ens rationis certè eiusmodi facultates ens rationis velut obiectum formale respicerent, adèque talis respectus non esset logicæ solius proprius, contra quam communiter ipsi aduersarij philosophantur. Nescius haud sum iudicium tract. i. logicæ, prope finem, postquam dixisset logicam non esse de ente reali, sicut scientias reales, sed de solo ente rationis, eandem etiam doctrinam extendere ad grammaticam, rhetorica, & poëticam his verbis; partes autem totius scientia rationalis sunt, grammatica, cuius subiectum est ens rationis congruum, & incongruum, & rhetorica, cuius subiectum est ens rationis ornatum, & inornatum, & poetica, cuius subiectum est ens rationis delectabile, & indelectabile, & logica propria dicta, cuius subiectum est ens rationis ratiocinatum. Verum si id ita est, omnes artes tum mechanicae, tum etiam liberales erunt de ente rationis, cum nulla non partes aliquius materiae, aut disponendas curet, aut dispositas consideret. Quid autem absurdius, quam artes omnes, quæ praxim, & executionem respiciunt, & in hoc à scientiis speculatiis dissident, versari tamen circa ens rationis propriæ executio- nis, & effectio- nis incapax.

50 Ad denominations passim progedior, & sexto nostram sententiam suadeo, ac Thomisticam refello. Ens rationis est, quod habet esse obiectum tantum in intellectu, id inquam est ens rationis strictè sumpturn: sed rem esse genus, speciem, definitam, diuīsum

&c. non habet esse obiectum tantum in intellectu; igitur non est ens rationis, cum tamen omnium calculo sit obiectum formale logicæ. Minor suadetur; si quis animo concipiat hunc solum actum homo est animal, & à quo quis alio supersedeat, is genus, & speciem citra dubium efficiet, siquidem nemo de ea prædicatione rogatus eam generis de specie esse negabit. At genus, & species in eo eventu, non habent esse obiectum in intellectu, sive ab illo cognosci, ne- dum tantum cognosci, intellectu obiectum actus ille tantum cognoscit naturam hominis & animalis secundum se, & earum identitatem essentiali; hæ vero naturæ secundum se genus, & species non sunt, alias vii natura hominis, & animalis sunt à parte rei, sic etiam genus, & species, & quodvis aliud uniuersale in rebus daretur, à quo tamen Thomistæ passim abhorrent: alius autem actus in intellectu, tum non existit, ea enim est hypothesis nostra: genus ergo & species fieri possunt, quia in intellectu obiectum reperiantur.

51 Argumentor primo: Eandem per formam, qua intellectus est cognoscens obiectum, hoc etiam dicitur cognitum ab intellectu; intellectus autem dicitur cognoscens obiectum per veram, ac realem cognitionem, & non per aliquod ens rationis fictitum, vt apud omnes confessum est, atque manifestum: ergo per eandem cognitionem, & non per ens rationis obiectum ab intellectu cognitum denominatur: animal autem v. g. esse genus, est illud confusæ & sine inferioribus esse cognitum: esse definitum illud clare, & respectu partium actualium cognosci: esse diuīsum illud alio genere claritatis & respectu partium subiectuarum esse cognitum: par autem harum & ceterarum denominationum ratio: omnes ergo rebus communicate iuxta regulas Dialecticas, cognitionem realem non ens rationis formam habent. Maior argumenti sola probari eget, eaque hunc in modum probatur. Si diuersa ac realiter distincta forma denominaret intellectum cognoscens, & obiectum cognitum, posset diuinitus intellectus cognoscere obiectum, quia hoc ab intellectu cognitum euaderet, qua ratione lac, v.g. album, & non dulce, dulce, & non album diuinitus esse potest, eo quod per diuersam formam utramque denominationem subeat: Atqui denominatio cognoscens & cogniti, ita sunt connexa, vt nequeant etiam diuinitus separari. Item denominatio cognitam exprimit veram, ac realem cognitionem, quam denominatio cognoscens; cur ergo vna potius quam alia cognitionem veram, & realem veluti formam quo constituatur, suo sibi iure vendicit?

52 Ulterius octauo argumentor: quoniam si obiectum formale logicæ esset ens rationis, maximè quia ex nostris actibus in obiecta relationes quædam effluenter obiectis intrinseca, quæ entia debilissimæ entitatis, aut potius nullius sunt, adeoque entia rationis nuncupantur, à quibus res habeant, quod subiificantur, prædicentur, definitur, diuidantur alioue modo attingantur: At huiusmodi relationes ab actibus in obiecta refluere nullatenus possunt admitti: ergo. Maior est Viguer. in instit. de anima rationali §. 2. verl. 4. Soncinatis 6. metaph. quæst. 1. 8. & quamvis non omnium, at plurium aliorum Thomistarum, quos suppressis nominibus refert P. Hurtadus d. 1. log. f. 4. §. 18. Minor vero suadetur: primò, quia quod res cognita dicantur, est denominatio quædam extrinseca, & realis: pro materiali res ipsas & pro formalis actus ipsos nostri intellectus includens, & nihil præterea aliud, vt argumento præc. vidimus, ut ergo res denominantur cognitæ, quævis relatio exterius

terius ab intellectu refusa superfluit: secundò sequetur tales relationes rationis esse quidem entia rationis, quod aduersarij fatentur, & simul non esse entia rationis: tum quia ea relationes ab actibus in obiecta efficienter emanant: non ergo habent esse obiectuum dumtaxat in intellectu, sed esse efficiuum, vel potius effectibile, eodē immo potiori iure, quo carentia aliquarum rerum ex aliarum rerum inceptione, ac productione resultantes, tenebrā v.g. ex abscessu Solis, eiusque versus antipodas fuga oborta, non sunt obiectū tantum in intellectu, neque entia rationis sicut: eiusmodi ergò non erunt prædictæ relationes: tum etiam, quia cognitio generica ad solum animal in communi, v.g. terminatur, non ergo ad relationem sicutiam ac tenuissimam, quam aduersarij comminiscuntur: ea ergo relatio non habet esse obiectū in intellectu, ne dum esse in illo obiectū tantum, sicut ad ens rationis oportet: quartò, probatur eadem minor: quemadmodum intellectus res denominat genericę, aut specificę cognitas, seu genera, & species, ita voluntas denominat res multis, variisque modis, eisque rationem obiecti formalis, aut materialis, finis, aut medij attribuit. Atqui rem esse volitam à nobis hoc aut illo modo, dicique obiectum formale, aut materiale, medium, aut finem non est ens rationis, alias hoc etiam Theologiaz, & Scientiaz moralis esset obiectum formale, aduersus quam omnes & meritò censem: simili ergo modo esse genus, speciem, aut hoc aliove modo cognitum non erit aliqua relatio rationis, & commentitia in obiectum ab intellectu refusa: quinto, suadetur eadem minor: quoniam intellectus diuinus, sensus humanus, & belluinus res cognitas efficienter denominant, nihilominus entia rationis non confingunt, neque in obiecta reiiciunt, vt apud omnes exploratum.

53 Rursus quintò, Dominicus, Sotus q. 3. de vniuersalibus artic. 1. dub. 2. et si entia rationis obiectua ab omni ente reali distincta admittat, eaque Dialectica facultatis formaliter esse statuat, tamen istiusmodi entia rationis habentia esse veluti subiectuum in rebus ipsis, & versus eas à nobis resilientia his verbis egregiè fugillat; *Sicut est sensus dominus nihil credere, nisi quid est ante pedes, ut Heraclitus, ita & vni est dominus credere in scientiis, nisi quod ratio, aut fides catholica persuaderet, maximè in multiplicatione rerum: & profectò nulla ratio persuaderet, vi intellectus per cognitionem aliquid producat in rebus* (ait enim Arist. 3. de an. text. 2. intelligere esse quoddam pati) *sed sicut res dicitur cognita, quia obiicitur cognitioni, ita denominatur genus, aut species in actu, quia obiicitur hinc, aut illi cognitioni.*

54 Tandem in metaphysica ostendam, satis absurdas esse figuræ illas Epicuri, quas è summis quibusque corporibus dicebat effluere, cum inuisibilis, & ignotè sint, vñsum tamen in nobis effecturas: Hoc enim de eo referunt præter alios Aulus Gellius lib. 5. cap. 16. & Fabius lib. 10. cap. 2. Equis autem non videat, multò magis absurdas esse prædictas relationes rationis à nobis passim effusas: illæ namque non producunt, nec producuntur, quin vera entia iuxta suos authores sint, hæ vero vtrumque habent, quin tamen entia sint, sed mera figura, quo nil fingi potest magis ridiculosum: illæ habent vbi recipientur, sensus vtique nostros, quibus imprimuntur, ha verò interdum à nobis abeunt nunquam recipiendæ, nullique subiecto inhaesuræ, cum scilicet Deum cognoscimus, in quo nefas est istiusmodi tenuissimas relationes, & veluti fictitious, & imaginarios atomos intrinsecè suscipi. Figura illæ Epicurea per finitum

dumtaxat, ac certum loci interuallum à corporibus emanant: hæ vero relationes ab intellectu nostro, nullo quidem fine profluiunt, atque in immensum sese effundunt, quantumcunque enim aliquid distet, illud à me cognitum iri nil prohibet: illa denique finitæ numero sunt, pro eo ac corpora, à quibus effluunt, hæ proflus infinitæ omniq[ue] numero superiores, quoties videlicet infinitas res specie aliqua aut generis clausa confusæ quidem, & quoad solum gradum superiorum in eis realiter distinctum ac multiplicem cognoscimus: haud enim relatio confusæ cogniti vni obiecto conueniens est eadem cum relatione, qua aliud dicitur cognitum, alias vna, eademque vtrique, & consequenter infinitis heteret. Quapropter, vt dixi, multo magis in intelligibilia arbitror simulachra ista, ac visa à nobis in res, quas cognoscimus effluia, quam quæ contra à rebus versus nos fluxum suum incipientia Epicurus asserebat.

C A P V T VII.

Soluuntur argumenta contraria.

55 **O**biiciunt primò Thomistæ Arist. 4. metaph. text. 5. vbi docet Dialecticam, & Metaphysicam agere de omni ente: sed metaphysica agit de ente reali: ergo logica de ente rationis: sic enim, & non aliter fiet, vt vtraque omne ens, reale scilicet & rationis comprehendat. Obiiciunt secundò B. Thomam, qui multoties intentiones generis, speciei aliaque eiusmodi haud dubiè ad Dialecticam attinentes eique obiectas entia rationis nuncupat. Arguunt tertio, logica iuxta omnes est, & dicitur Scientia rationalis: non ergo nisi quia ens rationis propositum habet: quod ipsum confirmat logica ethymon, dicitur enim, ac dicitur à logo, id est, interno rationis opere, & ente, hoc igitur illius obiectum, ac materia circa quam est. Arguant quartò, Denominationes generis, & speciei, subiecti, & prædicati, & quæ cæteræ à Dialectica considerantur, habent aliquod esse intrinsecum in obiectis: non reale; ergo solius rationis. Vrgent quintò, ens rationis est, quod conuenit obiecto præcisè, vt subest operationi mentis sive rationis: at huiusmodi est genus, species, & quæ similia Dialectici negotij sunt. Arguunt sexto, denominatio omnis extrinseca est veluti non minus appellatio, adeoque opus rationis rem aliquam sponte sua absolutam ad formam minimè sibi intrinsecam referentis: denominatio ergo quævis eiusmodi est ens rationis: hoc ergo Dialectica obiicitur, quoties denominationem generis, speciei aliamve similem considerat. Instant primò, vniuersale haud dubiè esse ens fictum, & solius rationis: sicut enim quando animal v.g. abstrahitur per intellectum ab homine, & equo, ac cæteris inferioribus, quæ abstractio nequit non esse fictitia, & solius rationis opus, cum re ipsa animal non sit abstractum à suis inferioribus, sed in eis per veram identitatem inhaerat. Atqui vniuersale est obiectum formale Dialecticæ, vt quod maximè. Item ostendit instant: Quando intellectus concipit animal confusè, illudque genus efficit, tum profectò denominationem cogniti, & generis animali extrinsecam perinde apprehendit, & cogitat, ac si esset ei intrinseca: aliter ergo illud concipit, quam esse possit, adeoque fingit, & ens rationis efficit: genus igitur est ens rationis, neque non similiter omnis alia secunda intentio, cum tamen sint obiectum formale dialecticæ. Tandem arguunt, obiectum formale logica non sunt actus intellectus, non voces, non etiam recognitæ, reliquum ergo est, vt solum ens rationis, quo artificiosè

ciosè disponuntur actus nostri intellectus, sit vnicā & adaequātā meta, ad quam ea cunctos suos actus collineat: consequentia liquet: antecedens firma-menta multa, & varia, sed quae superius proposita, nec libet, nec licet hic repeti.

56

Hi sunt tibicines, quibus aduersarij nostri labantem opinionem, vt cum Plauto loquar, furcillant. Authoritas Aristotelis, cui primò innituntur, parum eis prodest; namque si esset eis favorabilis, quemadmodum metaphysica est de ente reali, vt sic prout omnia entia realia velut ratio superior comprehendit, ita etiam logica foret de ente rationis, vt sic prout omnia entia rationis, tanquam ratio communis complectitur, quod tamen nemo etiam aduersariorum admittet. Item mens Aristotelis eo loci est idem subiectum, siue materiam circa quam logicæ, & metaphysicæ assignare, vt eum interpretatur D. Thomas opusc. 42. cap. 4. initio his verbis *Sciendum est ergo, quod sicut in 4. met. dicitur, logica, & metaphysica, circa omnia operantur, differenter tamen, sicut enim primi philosophi est, loqui de ente in communione, ita & logici, aliter non esset circa omnia eius consideratio, nisi haberet pro subiecto ens in communi, cum enim unius scientia sit unum subiectum, idem erit subiectum viri que.* Hæc ille: *Quod si intendit Aristoteles idem esse obiectum metaphysicæ, & dialecticæ, idem inquam ex parte rerum, quas considerat logica, non vero artifici, quod eis appingit, quæ hinc colligi potest, altera esse de ente reali, & alteram duntaxat de ente rationis; cerèp opositū ego colligeré. Tandem dico Aristotel. eo loci tātū voluisse metaphysicā, & logicā agere de omni ente, tū reali, tum etiam rationis, sed aliter, & aliter, illam enim agere de omni ente secundum se, & nude sumpto, hanc vero differere de omni ente, siue reale, siue rationis sit, propter tamen subest operationi intellectus, & ab ea genus aut species, subiectum, aut prædicatum, aliōrum simili pacto denominatur, vt mox explicat D. Thomas opusculo illo 42. cap. 4. Haud magis fauet aduersarii S. D. authoritas, secundo loco obiecta: Quoties enim cunque secundas intentiones generis, speciei, subiecti, prædicati, aliasve similes dialecticæ facultates proprias vocat entia rationis, de ente rationis non obiectu, ac proprio, seu fictitu, sed subiectu, aut fundamentali, adeoque improprio sermonem habet: hoc autem posterius ens rationis potius est ens reale, quam rationis: quare quod sit obiectum formale dialecticæ nostra est opinio, non vlla eius reprehensio. At cur antiquos etiam Thomistas hac ratione non interpretor? cur non etiam iuniores? Verum quod ad hos attinet luce clarius est, eos nullum interpretationem capere, & ens rationis obiectuum, & fictum omnisque realitatis expers dialecticæ obiectum formale esse arbitrari. Quod autem ad veteres Thomistas, tametsi aliqui illorum subobscure loquantur, longè tamen verisimilius est idem quod nuperi tuerunt eos sentire, & ens rationis fictum, & proprium dialecticæ attribuere: tum quia plerique negant logicam vllatenus esse de ente reali, ens ergo rationis, de quo illam esse censem, est ens non verum ac reale, adeoque ens rationis proprium, & strictum: tum quia multi putant, ex actibus nostris quidam resilire in obiecta eis in strictum, per quod sint genera, species, aliave ratione affecta, qua ad dialecticam pertineant: eiusmodi autem ens rationis in obiecta infinita, non existentia, diuina, & immutabilia redundans, nil verum, & reale, adeoque quid fictum, ac proprium ens rationis non esse nō potest, vti ipsi etiam explicant: tum etiā quia*

P. R. Lyncei Philosophia Tom. I.

innumeris eorum definiunt ens rationis, de quo loquuntur, & quod in certa quadam materia dialecticæ attribuunt, esse id quod habet esse *strictum in intellectu*: Huiuscemodi autem ens rationis omnium consensio est proprium, strictumque ens rationis. Denique aliqui eorum iis vtuntur argumentis, quæ secundas intentiones logicas figura-menta esse contendunt, vt paulo supra vidimus.

Ad tertium dicendum est, logicam vocari scientiam rationalem non quod sit de ente rationis obiectu, & ficto, sed quod sit de ente rationis subiectu, aut fundamentali, quod quidem est ens reale, sicut cap. 5. exposuimus; logos etiam, à quo derivatur logica, non est ficta aliqua sermocinatio rationis secum ipsa, sed vera ac realis locutio, tum interna, vt supra docuimus, tum etiam externa, vt ibid. etiam insinuauimus, & iam olim docuit præter alios Plato in Theæteto, vbi proposita hac quæstione quid logos nobis hic significat? sic responderet, *primū esse arbitror cogitationem suam voce per verba, nominaque exprimere, opinionem propriam in voce perinde, ac in speculo, & aqua monstrantem: nonne tale quid oratio sibi esse videtur?* Quod ergo hæc facultas, rationalis; quod logica dicatur, haud arguit eam esse circa ens rationis siue fictum, sed circa verba, cum interna, tum etiam externa. Ad quartum dicendum est, secundas intentiones generis, speciei, subiecti, & cæteras nihil intrinsecū rebus affingere, sicuti cap. præced. abunde probatum manet. Ad quintum dicendum est, ens rationis non propriè, & formaliter tale, sed duntaxat fundamentaliter, & impropriè tale, esse illud quod rei conuenit præcisè, vt subest operationi mentis. Quocirca, tametsi animal v. g. duntaxat habeat esse genus, quatenus subest alicui cognitioni confusa, & hoc solo nomine eam denominationem induat, inde tamen non fiet, quod genus sit, ab aliquo stricto ente rationis profici sci.

57

Parum quoque momenti est in sexto argumento; namque formalis denominatio, & appellatio nominis, qua nimurum aliquid exterius significatur, non est opus rationis fingentis, aut ens fictum; primò quia alias eiusmodi ens esset obiectum formale, etiam grammaticæ, vt pote quæ citra dubium agit de significatione vocum; deinde quia similiter foret obiectum Theologiae, agit enim hæc de significatione practica gratia, quæ ex instituto, & arbitrio Christi inest verbis sacramentorum nouæ legis; Item tertio, quia in sacris litteris plura nomina leguntur imposita à Deo; nam Simonem v. g. vocauit Petrum & filios Zebedæi vocauit Boanerges: Deus autem nil fingere potest, formalis ergo denominatio, & appellatio nominis, non est ens rationis fingentis. Rursus 4. si eiusmodi denominatio esset ens rationis fictum, & hac ratione obiectum formale logica, huic etiam voces, & nomina formaliter obicerentur, contra quam Thomistæ volunt: sequela constat; nam talis denominatio nomina ipsa formalissime includit, vt vel ex ipso eius ethymo liquet. Præterea 5. aliud est esse genus, speciem, &c. aliud ita appellari: quamuis ergo ea appellatio sit ens rationis, idque gratis permittamus, haud tamen propterea ipsum genus, species, & reliqua intentiones, quæ ad logicam potissimum spectant, erunt entia rationis. Denique, si quod genus, species, & reliqua eiusmodi, nominis appellationem habeant formalemque, & externam denominationem, quæ opus rationis quodammodo est, si inquam, hac de causa logica est de ente rationis; sane non solum grammatica, & Theologia, de quibus paulo supra,

58

D verum

verum etiam omnis omnino ars, & scientia erit de ente rationis, quævis enim res mundi cuiuscunque sit scientia, aut facultatis, aliquam nomenclaturam, & appellationem habet. Iam vero si de denominatione extrinseca obiectiva sermo sit, ea nimurum, per quam aliquid, genus v.g. est rapse, & seorsim à quoquis nomine, hæc quidem non est ens rationis, cum detur seorsim à ratione non solum fingente, vt constat; verum etiam ipsum genus concipiente, vt supra in loco explicuimus. Quamobrem non video cur magis ea denominatio sit ens rationis obiectivum, ac fictum, quam quoquis alia denominatio extrinseca similis, aut dissimilis: æqualis, aut inæqualis: aut quod multo maximum est, quam quoquis alia denominatio realis intrinseca alibi v.g. aut nigri. Quod autem cæteræ denominationes intrinsecæ, & extrinsecæ etiam ad dialecticam non pertinentes non sint rationis, ne aduersarij quidem diffitebuntur.

59

Septimum argumentum haud magis operosum est: inserviamus eterim abstractionem animalis à suis inferioribus esse fictitiam, sive ens rationis: ea enim abstraction fit concipiendo animal sine inferioribus, non negando illud de eis, in quo nulla est fictio, nullum mendacium; vt in tempore ostendemus, & interim constat ex communi proloquo *abstrahentium non est mendacium* quod autem ea abstraction non contingat, nisi beneficio intellectus animal confusè concipientis, haud arguit eam esse fictitiam, & rationis obiectivæ, alias etiam quoquis cognitio nostra, imo etiam angelica, & diuina foret ens rationis obiectivum, & chimericum. Ad octavum. Do, quando intellectus concipit denominationem extrinsecam generis, aut speciei veluti suaptè natura intrinsecam, adeoque aliter, quam possit villatenus esse, tum quidem ens rationis fieri, ac figuramentum quoddam interius formari: at quod dialectica ita genus, aut speciem cōcipiat, adeoque ens rationis reipiciat efficiat, id aduersarij à me nunquam impetrare poterunt; est enim scientia, ac proinde obiectum suum verè, ac prout est in se, non aliter, quam se habet, intutetur: nisi vero ipsa errare debeat, quæ ceterarum scientiarum errores auertit, & cæca esse, quæ cunctis prælucet earumque dux est, atque magistra. Postremum argumentum quam imbellè sit 4. priora huius tractatus capita satis superque ostendunt. Porro, vt quæ latius fudi, in summam redigam, argumentorum, quibus Thomistæ vtuntur, triplex est reprehensio, prima, quod non de ente rationis ficto, ac proprio, sed de ente rationis improprio, & vel subiectivo, vel fundamentali, quorum alterutru est extra præsentem controversiam, pleraque eorum procedant: secunda, quod vt plurimum probent ens rationis esse obiectum inadæquatum dialecticæ, non vero adæquatum, de quotamen nostræ rationis potissimum instituitur. Tertia, quod inter se admodum non consentiant, aliaque denominations generis speciei, subiecti, prædicati, aliasque similes obiectis extrinsecas esse intendant, alia eas intrinsecas, & ex actibus nostris in obiecta reflues contentur.

C A P V T VIII.

Aliæ argumenta soluta.

60

M^ulti efficiacius pro sententia Thomistica eius aduersarij nostri authores, disputandi gratia, argumentantur: Directio passiva actuum intellectus, qua à dialectica diriguntur, & accommodate

ad eius regulas fiunt, hæc inquam directio est obiectum formale logicæ: Atque est ens rationis, ergo. Maior suadetur, quoniam dialectica considerat formaliter, & non solum materialiter munus suum; eius autem munus est actu dirigere, & quod aiunt regulare actus intellectus, in quacunque materia subiecta: hæc igitur directio actiua, ac proinde passiva, ab ea vel indistincta, vel certe inseparabiliter est obiectum formale dialecticæ: quo pacto conformitas actuum voluntatis cum regulis moris est obiectum formale scientia moralis, eo quod huius munus sit, conformare voluntatem cum regulis moris, & dictamine rectæ rationis. Adice eam directionem passivam actuum intellectus, nisi ad logicam, ad nullam aliam scientiam pertinere posse. Iam vero minor suadetur: talis directio passiva, qua v.g. hic actus, *homo est animal rationale*, oritur ex hac regula dialectica, *definitio est oratio constans genere, & differentia*, atque ex eius præscripto efficitur, non est simultanea existentia actus dirigentis, & directi, cum fieri possit vt aliquis immemor regulæ dialecticæ affirmet hominem esse animal rationale, in eodem instanti, vi huius actus ita eliciti excitetur in eo species regulæ dialecticæ, eamque etiam eliciat: tunc autem actus affirmans hominem esse animal rationale, prior natura regula dialectica ab ea non oritur, nec dirigitur, vt exploratum; nihilominus ei coexistit, vt supponitur: prædicta ergo directio non est mera coexistens utriusque actus videlicet dirigen-
tis, ac directi, nec etiam aliud ens realē esse potest; cedo enim quale sit: solum igitur est ens rationis, adeoque hoc dialectica formaliter considerat. Multi multa respondent huic argumento, cuncta tamen ex vano, vt tractatu 10. cap. 4. libri 4. phys. constabit. Quod mihi magis arrideret, est eiusmodi directionem passivam, sive emanationem actuum aliarum scientiarum ab actibus dialecticæ, ad quorum normam fiunt, esse modum quandam realem, & veram physicamque actionem, non effectuam, sed directuam inibi explicandam: modo namque maturum non est.

61

Rursus secundū arguunt nostri: Dialectica agit de subiecto & prædicato tanquam inter se distinctis, eorumque distinctionem respicit: At ea distinctione ficta est, & chimærica, adeoque ens rationis, hoc ergo est obiectum formale dialecticæ. Maior est in aperto, tum quia dialectica docet subiectum & prædicatum esse, quorum unum affirmatur de alio, ea ergo veluti unum, & aliud, & consequenter tanquam distincta respicit: tum etiam quia dicit subiectum referri ad prædicatum, & retrosum, vt expli-
cant nostri Conimb. q. 6. in præf. Porph. art. 2. nihil autem ad seipsum, & non potius ad aliquid distinctū refertur: eorum ergo distinctionem considerat. Quod autem hæc distinctione sit chimærica, & ficta, ac solius rationis ens, ex facili probatur: ea enim est impossibilis omnino, cum subiectum, & prædicatum nullius sint capacia distinctionis; seu sumantur ex parte obiecti, reri que ipsarū, vt cernere est in hac propositione, *homo est animal rationale*, vbi res quæ prædicatur est essentia metaphysica eius quæ subiicitur, ac proinde ab ea prorsus indistincta: seu sumantur ex parte actus, quia propositione illa est simplex, & indistinctibilis qualitas, adeoque actus quo subiicit, & actus, quo prædicat est penitus idem: quo ergo cumque modo spectetur ea distinctione subiecti, & prædicati, quid impossibile, & ens rationis est. Hoc etiam argumentum alterius loci est; Proinde dicendum est subiectum, & prædicatum ficta, & chimærica non distinguiri, sive quia apprehensiones constitutivæ utriusque

Cap. VIII. *Alia argumenta soluta.*

39

vtriusque realiter distinguuntur, siue quia, si proposicio non est composita qualitas ex diuersis apprehensionibus alia subiecti, & alia praedicati denominativa, quod de facto, vt aiunt, & prout res à Deo producuntur, longe probabilius est, sed potius indubius. His qualitas sit, quia inquam eius formalitates, quæ hominem v.g. & animal rationale representant ratione distinguuntur, distin^{tio} autem rationis merito, cuius vna formalitas ab alia abstractur nullam fictionem, nullum etiam mendacium inuoluit, vt c. præc. in transcurso exposuimus, alibi id latius prosequutur.

62 Tertiò arguunt aliqui Recentiores nostri. Cum concipimus Deum in hac vita per species abstractias, & alienas, non ipsum immediate, & proximè sed quoddam eius idolum fictitium apprehendimus non ob malitiam aut affectatam ignorantiam, sed ob tentaculam nostri intellectus, & malignitatem lucis, qua nobis in hoc ergastulo constitutus Deus obueratur: id ita esse suadet proportio cognitionis siue speciei expressæ cum specie impressa: hæc ergo cum sit abstractia & aliena, non verò intuitiva, & propria Dei, talem etiam esse eius cognitionem & speciem expressam oportet. Atqui quando animal v.g. abstractum ab inferioribus, illudque vniuersale facimus, ipsum non aliter, ac Deum confusè, & imperfectè cognoscimus & non per species intuitivas, & inferiorum proprias, sed alienas & abstractias, igitur tum non verum animal cognoscimus, sed fictitium animal, & quoddam animalis idolum adeo, quæ ens rationis. Quamobrem vniuersale erit ens rationis, cum tamen haud dubie ad dialecticam formaliter pertineat, eique proprie obiiciatur.

63 Hoc quoque argumentum fusiis suo loco proponetur, & exponetur: Interim dicendum tam Deum quam animal v.g. & quodvis vniuersale, penes se met ipsa immediate à nobis cognosci, & non in aliquo ente rationis, aut idolo fictitio. Quod autem vtriusque species dicuntur aliena, & non propria, non ideo est quia duntaxat aliud obiectum ab eis distinctum, non verò ipsa immediate representent, sed quia illa per similitudines, aut dissimilitudines aliarum rerum exprimant, Deum scilicet quatenus creaturæ quoad perfectiones ad eum accedunt, & quoad imperfectiones ab eo recedent, & animal quatenus inferiora quælibet ab eo inadæquatè distincta ei, & in eo sibi inuicem similia sunt: quandoquidem ergo nihil simile, aut dissimile alteri nisi per se ipsum immediatè esse possit, vt in met.lib. 3. tract. 6. constabit, profecto quæ per species expressas, aut impressas alienas, ac prout similia, aut dissimilia alteri representantur, ea immediatè, & in semetipsis, non verò in aliquo ente rationis, aut idolo fictitio exprimuntur, & cognoscuntur.

64 Argunt nostri quartò. Eiusdem scientiæ est agere de modo sciendi reali, ac vero, & de fictitio, & chimærico: Logica autem agit formaliter de illo priori: ergo de hoc posteriori, atque adeo de ente rationis. Maior probatur: primò, quia contrariorum est eadem disciplina, vt est in communī paræmia: item secundò, quia eiusdem scientiæ est agere de fide, & infidelitate nempe Theologia; de virtute, & virtio, quoad genus moris, videlicet scientia moralis: & de veritate, ac falsitate scilicet logicæ nostræ; ac de calore frigore, & ceteris qualitatibus primis inuicem contrariis, puta physicæ siue scientiæ naturalis: si quid ergo exempla conuincunt vñquam, vnius etiam eiusdemque scientiæ erit de modo sciendi reali, cōquæ qui rationis est tractationem institutæ. Rursus tertio, metaphysica quæ agit de ente rea-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. I.

li ut sic hoc ipso agit etiam de ente rationis ut sic, siue in communī ei opposito, vt omnes fatentur, logica ergo agens de ente reali Dialectico, hoc ipso aget etiam de ente rationis Dialectico, ei opposito.

Arbitror propter hoc argumentum, satis probabile esse ens rationis formaliter obiici dialecticæ, non quoad omnes eius actus sicut Thomista volunt, nec etiam quoad plerosque sed quoad aliquos, eosque paucos. Ceterum ne hoc quidem eo argumento conuincitur: quamobrem primò, illud hac ratione eneruò; si quicquam enim valeret, ens rationis foret obiectum formale omnium scientiarum; cum nulla sit in cuius materia aliud ens rationis comminisci non possimus: quid namque est quod dialectica modum sciendi fictitium, & chimæricum potius quam musica v.g. sonos chimaricos, & imaginarios, similes eorum quos Pythagoras cælorum motibus attribuebat, aut potius quam mathematica triangulos, vel circulos fictitios sibi vendicet; Vnde secundò respondeo negata maiori argumenti: Ad primam eius probationem dicendum est, ens reale & rationis, nec in materia logicæ, nec in materia alterius scientiæ contraria, aut etiam contradictoria ratione opponi, siudque amplius non habere, præterquam distinguere, seu diuersa esse: Hoc autem insufficiens esse, vt ad eandem scientiam spectent, aliqui homo, & angelus ad eandem scientiam attinent. Quod autem ea entia contraria, aut contradictoria non sint, liquet, quoniam homo, v.g. fœtus, & homo verus non sunt incompossibilis, sicut ad veram oppositionem contraria, aut contradictoria oportet, quinimo simul esse possunt, ac debent, eo modo quo absolute esse queunt: cum homo chimæricus non nisi à vero homine fingi possit. Quapropter vulgaris illa paræmia contrariorum eandem esse disciplinam, nec aduersariorum causam melioram, nec nostram deteriorem facit: inficiâs enim imus ens reale, & rationis siue ens, & non ens, et si de eodem enuntiari nequeant, propterea tamen in eodem instanti temporis incompossibilis esse, quod tamen ad eiusdem scientiæ communionem necessarium erat, sicut etiam homo & Angelus, et si de eodem enuntiari non valeant, haud tamen cognitionem cum unitate, & communione eiusdem scientiæ coniunctam obtinent.

65 Ad secundam probationem respondeo, idcirco eandem scientiam esse de fide, & infidelitate; virtute, & virtio, &c. Quoniam hæc sunt formaliter incompossibilis, siue neque quidam, vt idem sit simul fidelis & infidelis, peccans in aliqua materia, & simul in ea studiosè operans; rursus vt idemmet intellectus circa aliquod obiectum simul fallatur, ac verum assequatur, vt idem subiectum physicum sit simul calidum frigidumque in excellenti gradu: At verò modus realis, modusque sciendi fictitium, ac chimæricus non sunt simul incompossibilis, vt exposuimus: vnde non est cur eadem Dialectica de eis differat. Ad tertiam probationem contrariam respondeo, metaphysicam non ob id agere de ente rationis: quia reali opponitur, vt communiter dici consuevit, sed quia non minus quam ens reale, imo multomagis quam illud, abstractur ab omni materia, ecquæ enim esse potest materia non entis, aut nihilo quidnam constet: abstractio autem ab omni materia est ratio formalis, sub qua metaphysica ex Philosophorum tendit arbitrio.

66 Quintò argumentantur nostri authores: Omnis actus falsus efficit ens rationis, illudque essentialiter connotat; nem enim aliter quam est in se repræsen-

D 2 tat;

tat; cum ergo res in se sit ens reale, prout obiectum actus falsi, & per eum exprimitur, nequit esse ens reale, adeoque debet esse ens rationis. Atqui Dialectica habet pro obiecto formalis actus falsos, siquidem de syllogismo fallaci, & Sophistico disputat: habet ergo pro obiecto formalis ens rationis, quo actus falsi constituantur, aut (quod perinde est) quod ab eis extrinsece connotatur. Principio, transeat omnem actum falsum connotare ens rationis, eova etiam aliqua ex parte constitui; Hinc profecto illud tantum fiet, ens rationis esse obiectum Dialecticæ, prout subest actui falso, per quem cognoscitur, aut etiam efficitur: non vero pro formalis, & seorsim à quauis denominatione extrinseca, quam accipiat; Hoc enim posterius est, quod negamus, non vero illud prius: quando namque superius diximus, res esse obiectum formale Dialecticæ, rurum nomine quidquid est genus, species, definitum, diuisum, alicove modo cognitum, sive sit ens reale, sive solius rationis intelleximus. Deinde secundo multis partibus verisimilius est, non omnem actum falsum connotare, aut respicere ens rationis, qui enim affirmat falso Petrum currere v. g. is cursus Petri non existentem, sed tamen possibilem, adeoque realem, & non chimæricum adstruit; hunc namque si adstrueret, sive enuntiaret, haudquam falleretur; verissimum etenim est cursus Petri chimæricum dari, dummodo currere affirmetur cursu illo commentatio, cuius esse est fingi, quive nonnisi per fictionem exercetur. Verum de his plura, cum lib. 10. sermo fuerit de essentiali, & accidentaliter veritate nostrorum actuum.

68 Sextum argumentum; logica docet quatenus ex suppositione ficta, & impossibili arguendum utiliter sit, & quo arguendi genere vtitur Concil. Flor. & aduersus Græcos infert spiritum sanctum, si per impossibile non procederet à filio, ab eo minimè distinctum iri; eodem etiam vtuntur PP. communiter, ex Dialecticis vtrique fontibus hausto: Hæc enim illa tertia regula artis obligatoria quæ præcipit, ac statuit quatenus propositio aliqua, etiam impossibilis admittiēda sit, vt videre est apud Dominicum Sotum lib. vltimo summularum, de obligationibus lect. 1. §. in secunda parte textus ponuntur septem regula, quibus ars obligatoria continetur, & apud nostrum Casilium lib. 3. introductionis in logicam tractatu 2. cap. vltimo, alioque innumeros Dialecticos, tum veteres, tum iuniores, qui de obligationibus disserunt. Quæ etiam pars Dialectica tradit, quando ex suppositione impossibili inutiliter arguitur, & ex ea sequitur vtrumque: negari ergo nequit, quin Dialectica ens fictum, & impossibile sive solius rationis tanquam obiectum formale respiciat. Verum hoc argumentum, ad summum probat, ens rationis esse materiam circa quam, & obiectum non omnium, aut etiam plerorumque, sed dumtaxat aliquorum actuum Dialecticæ. Rursus ne istud quidem conuincit, in eo sensu, qui modo vertitur in questionem: tantum enim probat suppositionem fictitiam, & impossibilem Dialectici muneris esse, quatenus subest actui, per quem assumitur, velut mediū ad aliquid verum, ac possibile concidendum, qua ratione Conc. Flor. Græcos de processione Spiritus Sancti à filio, male opinantes, sic lóvē aliter vrget: si Spiritus Sanctus per impossibile non procederet à filio, nō distingueretur ab illo, atqui ab illo distinguitur, ergo ab eo procedit. Porro autem quod est rationis, & impossibile, prout subest nostris actibus, & ratione subiecti, predicati medijs, maioris, aut minoris extremi aliamve similem induit, logica sit obiectum formale, nostræ doctrinæ non obest; imò contrarium ei haud consonat.

Septimum argumentum esto: Dialectica disputat, an ens rationis sit eius obiectum formale: at id à Dialectica in controversiam reuocari nequit, quin ens rationis formaliter attingat, illudque velut obiectum suum intueatur: alias dici posset plura alia ei non obici, etiam si in illa controuertantur. Sed hoc argumentum si quid conuinceret, non solum ens rationis Dialecticum, verum etiam omnia entia, tam realia, quam rationis, in communi, & in particulari futura esse obiectum formale Dialecticæ, cum de quo quis ea disputare posset, an ad ipsam formaliter speget? Ad hoc, argumenti formam labefactio hæc consequentia est nulla, intellectus disputat, an aliud præter verum sit, aut esse possit eius obiectum: aliquid ergo præter verum est eius obiectum: similiiter ergo hac conuenientia est nulla, logica disputat, an aliiquid præter ens rationis sit eius obiectum, ergo ens rationis est eius obiectum. Præterea obiectum scientiæ duplex est, aliud positivum de quo disputat an sit, quid sit, quale sit, quotuplex sit, quapropter sit, &c. aliud negativum, de quo solum scientia negat esse suum obiectum, & aliud de ipso non inquirit; De obiecto formalis in hoc posteriori sensu, non est quæstio, & iuxta eum, ens rationis quadantes est obiectum formale Dialecticæ, aliter vero se res habet in priori sensu, qui solus controuertitur. Rursus, quod Dialectica habeat pro obiecto ens rationis, quatenus in eo considerat denominationem extrinsecam obiecti, subiecti, aut aliam similem, eamve vltro citroque quærit atque, quod aiunt, in utramque partem disputat, hoc inquam dumtaxat est, quod obiectio facta conuincit, si quid conuincit: à nobis tamen in dubium non reuocatur, sed velut certum, & exploratum habetur, vt sæpe sæpius monuimus. Quid: quod totum argumentum procedat de solo obiecto inadquato Dialecticæ, eoque raffissimo, & via moraliter considerabili.

Octauum argumentum esto. Dialectica definit fictam, ac chimæricam definitionem, eamque ait esse, quæ constat genere, & differentia ficta: similiiter diuisionem fictam, argumentationem, alioque modos sciendi chimæricos explicat, ac definit; ens igitur rationis proprium fictumue intuetur. Antecedens suadetur, nam actus ille definitio ficta constat genere, & differentia ficta, alicuius scientiæ est, non alterius, quæ dialecticæ, quæ nimur sola ad genus, & differentiam, aliaque eiuscemo di descendit. Confirmatur: Tametsi voces nudè sumptæ, vel ad Grammaticam, vel ad Rethoricam, aut Poeticam spegent, dialectico tamen artificio illusæ, & ad rationem definitionis aliamue id genus contræ, ad dialecticam attinent, eique formaliter, obiciuntur; quocirca hic actus, definitio vocalis, constat genere, & differentia vocalis, dialecticus est, vt superius fassi sumus. Quanquam ergo, ens rationis, fictumve, nudè, & in communi sumptum metaphysicæ sit, ceterum si definitionis, aut diuisionis speciem, & imaginem quandam præse ferat, atque ad eam contrahatur, hoc ipso ad logicam pertinebit; Vnde hic actus, definitio ficta constat genere, & differentia ficta, dialecticus erit, si quis alius.

70 Hoc argumentum id vitij habet quod paulò suprà in alio simili notauiimus; scilicet quod ens rationis per omnes scientias longè latèque diffundat, cum nulla sit, quæ obiectum suum, velut impossibile considerare non possit, si illud velut tale considerat logica: cur enim hæc definitionem fictam v. g. explicet; & non etiam physica corpus naturale fictum, scientia animistica animam chimæricam, metaphysica Angelum commentitum; & mathematica

matica figurae imaginariae, & impossibile! Quam ob rem Respondeo negata argumenti antecedente, & eius probatione: Hic enim actus definitio ficta constat genere, & differentia ficta pertinet non ad logicam, sed ad metaphysicam: cuius rei gratia dicitur debet duplex metaphysica, alia docens, vtens alia, illa generalia principia entis rationis formaliter considerat, haec ea contrahit ad concep-
tus particulares, quemadmodum de logica vtente, & docente dici consuevit: proinde quemadmodum hic actus definitio constat genere, & differentia est logica docentis, & hic, homo est animal rationale est definitio, constat genere, & differentia est logica vtentis, ita similiter hic actus ens fictum, & solus rationis est quod constat entitate ficta erit metaphysica docentis, hic vero actus definitio ficta constat genere, & differentia ficta, erit metaphysica vtentis. Quod si instes metaphysicam ita agere de ente reali, vt sic, vt non descendat ad omnes eius species in particulari, proinde ita etiam eam agere debere de ente rationis vt sic, vt ad omnes eius species in quacumque materiâ particulari cum logicâ, tum etiam aliarum scientiarum non descendat, occurendum est de speciebus entis realis physicam, mathematicam, aliisque scientias institutas esse, vnde non esse, quod metaphysica ab ente reali in communi ad eas omnes in particulari sumptas gradum deiiciat. Ceterum de speciebus entis rationis in particulari quavis materia nullas scientias institutas esse, ne in nihilo tota aliqua scientia insinuatur, adeoque metaphysicam, quatenus vt ens est, eas omnes comprehendere. Quod attinet ad confirmationem argumenti, ea speciosior, quam solidior est, namque idecirco dialectica per aliquos actus suos definit, & explicat, quid sit definitio vocalis, quid diuisio, argumentatio, & quius alius modus sciendi vocalis, quoniam instituta est non solum ad mentaliter, sed etiam ad vocaliter definiendum, diuidendum, & argumentandum, sine iis enim ad minimis veritas, qui eius scopus est, nec disci, nec doceri potest: Ait logica non est instituta ad ficte, & chimericè definiendum, diuidendum, aut argumentandum, proinde non est cur in iis explicandi, ac definiendi occupetur. Bene verum est eam distineri in explicanda definitione, argumentatione, & quius alio modo sciendi sophistico, ac fallaci, vt veri natura magis eluiscat: Contrariorum enim eadem est disciplina, & contraria iuxta se posita magis innotescunt; ceterum definitio, aut argumentatio fallax non est ens rationis, sed ens verum, & reale, cum realis nostra cognitio in actus veros, & falsos diuidatur.

72 Postremum argumentum est: Dialectica per hunc actum suum nequit eadem propositione esse simul vera & falsa, nection per hunc, *dua contradictoria nequeunt esse simul vera* attingit formaliter simultaneam vnitatem, & falsitatem eiusdem propositionis, neconon simultaneam veritatem duarum contradictiorum; at simultanea veritas, & falsitas eiusdem propositionis: aut duarum contradictiorum est quid impossibile, & ens rationis, igitur ens rationis est obiectum formale Dialectica. Maior probatur, hic actus, homo nequit esse animal hinnibile, attingit velut obiectum formale animal hinnibile; ergo hic actus dialecticus, *eadem propositione nequit esse simul vera, & falsa*, aut hic: *dua contradictoria nequeunt esse simul vera, falsare simultaneam veritatem*, ac falsitatem eiusdem propositionis, aut plurimum tanquam obiectum formale intuebuntur: vtriusque autem ratio à priori est, quia quod nega-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. I.

tur eò ipso immediate, & formaliter respicitur. Idem argumentum in aliis actibus dialecticis fieri posset, si vacaret. Propter hoc ultimum argumentum mihi semper verisimile fuit, ac modo etiam est, ens rationis esse obiectum formale inadæquatum dialectica, in sensu tamen longè diuerso, ab eo, quem Thomistæ intendunt. Deinde aio, hoc tantum concludi eo argumento, ens rationis esse obiectum formale dialectica, non quod ipsa affirmet, sed quod neget; non quod fingat, sed quod fictum destruat, & vere, atque absque villa fictione cognoscat, quod præter controversiam præsentem est.

C A P V T IX.

An, aut quatenus medium aliquod positivum inter ens reale, & rationis sit obiectum formale dialectica?

73 D Imittamus cum bona gratia fautores entis rationis, & eorum sententiam in examen reuocemus, qui medium aliquod positivum inter ens rationis, & quodius ens reale Dialectica formaliter obiiciunt. Hi sunt aliqui Scotistæ, huic fundamento potissimum innixi: esse generis, speciei, subiecti, predicati definiti, diuisi, aliove quouis modo cogniti est obiectum formale, saltem inadæquatum Dialectica: at huiusmodi esse non est nullum ens reale, etiam per accidentem, neque etiam ens rationis fictum, ac rigorosum; sed potius *trinque* medium interiacet. Primo quia id tuerit Scotus in primum dist. 36. q. vñica his verbis. *Ad secundum dico, quod productio ista (puta rei in esse cogniti) est in esse alterius rationis ab omni esse simpliciter; & non est relationis tantum, sed etiam fundamenti absoluti.* Non quidem secundum esse essentia, vel existentia, quod est verum esse, sed secundum esse diminutum, quod esse est esse secundum quid etiam ens absoluti: quod tamen ens absolutum secundum istud esse diminutum concomitatur relatio rationis. Ecce Scotus ait esse cogniti, quod diminutum vocat, nec esse verum aliquod esse essentia, vel existentia, nec etiam aliquam emittat, seu relationem rationis, sed potius hanc illud solum concomitari. Secundo, quia Deus tribuit hoc esse cogniti rebus omnibus, quas ab æterno, atque ante nascentis originem mundi cognovit, vt etiam Scotus loco proximè citato docet, ac probat exemplo voliti, esse enim voliti rebus ab æterno conueniens, cum contingens sit, ab aliquo, atque adeo à Deo tribuitur & producitur, tale igitur esse cogniti nequit esse ens rationis fictum, cum Deus nullius figmenti auctor sit, nec etiam ens reale, cum Deus nullum ens verum & reale ab æterno produxit.

74 Tertiò, quoniam eiusmodi esse cogniti, quod tenuit, ac diminutum appellant, tribuitur à cognitione vera, quandoquidem hæc obiectum suum cognitionum denominat: sed ens rationis fictum solius cognitionis falsæ non vera effectus esse potest, tale igitur esse non debet, saltem semper esse ens rationis commentitum, ac strictum, quo de agitur. Rursus nequit esse ens reale, si quod enim esse reale habaret, maximè esse cognitionis, & rei cognitæ, vnde coalefcit, harum autem esse formaliter, ac per identitatem non fortitur, sed veluti efficienter, & principiatiue, vt Scotus ait, dicta distinct. & quæst. his verbis; *et si velia querere aliquod esse verum huius obiecti ut sic nullum est querere, nisi secundum quid, nisi dicatur, quod istud esse secundum quid reducitur ad aliquod esse simpliciter, quod est esse ipsum intellectum*

etionis, sed istud esse simpliciter non est esse formaliter eius, quod dicitur esse secundum quid, sed est eius principiarum, vel terminativarum, ita quod ad istud verum esse illud esse secundum quid reducitur, ita quod sine isto vero esse istius, non esset illius esse secundum quid. Huius autem Scoticae doctrinae ratio colligitur, cum ex ipso Scoto variis in locis, tum etiam ex Theodoro Smisingo tractatu 3. de Deo, disp. 2. a. num. 183, quoniam omne totum realiter distinguitur a suis partibus: atque esse cogniti est quoddam totum resultans ex cognitione & re cognita veluti partibus quibusdam per accidens: ab eis ergo realiter distinguitur; adeoque nullam ab eis entitatem realem sibi intrinsecam, atque identicam haurit.

75 Item quarto suadetur idem assumptum. Etenim actus nostri intellectus dicuntur communiter ferri, ac tendere in res extrarias quas dicoſunt, atqui non penes suum esse reale, ac vitale; quoad hoc namque sunt immanentes, & neutriquam transientes. tendunt igitur ac feruntur in obiecta sua secundum aliquid esse diminutum, quod in ea refundant. atque in illis intrinsecè suscipi efficiant. Huiusmodi porro esse cogniti, ut aiunt, rebus intrinsecum, ac subiectiuem inhærens, non est ens rationis, cum hoc nullibi sit subiectiuem, sed tantum habeat esse obiectiuem in intellectu, ut vulgo definitur, non etiam est ens reale Deus enim a nobis denominatur cognitus, nihil tamen reale intrinsecum ei denudū assūmatis, alias, vicissitudine nostrorum actuum, quæ nos quoquis ferme momento mutat, Deo etiam aliquam mutationem importaret. Quæ etiam non existunt, & qua simpliciter esse quoque repugnant, ea a nobis sunt cognita, nullum tamen ens verum, & reale a nostris actibus in eiusmodi obiecta expullulat, alias quod non est, aliquid tamen verum ac reale esse recipere, ac parties v.g. non existens albus tamen esse uineret.

76 Et quidem Sotus q. 3. de vniuersal. art. 1. dub. 2. & Auerla q. 5. log. sect. 7. parum ab initio, referunt Scotistas in ea esse sententia, ut existimunt suum illud ens diminutum esse subiectiuem in rebus cognitiis: quod tamen aiunt, tale enticulum ac semireculam iuxta Scotitas esse ens rationis, id parum consideratē dictum arbitror; Scotus enim, & eius asseclæ, quibuscum modo cernimus, eiusmodi esse debile, ac tenue medium inter ens reale & rationis, ac neutrius generis cōtendum; ut ex verbis Scoti nuper relatis, & argumentis ab eo insinuatis manifestum est, ut quæ lapienter nota P. Suarez disp. 5. metaphys. l. 2. num. 7. afferens esse cognitum creaturis etiam ab æterno conueniens, haud esse reale esse essentiæ, aut existentiæ, haud etiam esse relationem rationis, in sententia Scotti, sed aliud esse diminutum quod in utriusque medio, & veluti confinio relinquit, quin, vñquam declarat an sit dicendum reale, vel rationis.

77 Quinta ac postrema eiusdem assumpti probatio esse potest. Carentia rerum alioqui possibilium non sunt entia rationis facta, cum seorsim ab omni fictione, aut etiam cogitatione nostra, tenebræ v.g. innumerantur: haud etiam sunt entia vera, ac realia; cum haec nulla fuerint ab æterno, fuerint verò innumeræ rerum carentia, tot nimirum, quoniam rerum genera non luit iam tum Deus moliri: Eiuscmodi ergo carentia rerum sunt media quædam negotiua inter entia realia, ac solius rationis, quo pacto de eis philosophatur P. Suarez disp. 54. metaph. sect. 5. num. 5. & alibi s.c.p. Quid ergo verat, dari medium aliquid etiam positivum inter ens reale, quod illud cunque sit, & ens rationis factitum, videlicet esse cognitum,

quod esse diminutum ac debile appellant. Vbi autem semel admittatur, ut haec ratio ac præcedentes contendunt, illud esse obiectum formale dialecticæ, nemo ferme sit qui non fateatur.

78 Cæterum proprius vero est, esse cognitum non esse medium quoddam positivum inter omne ens reale, & ens rationis, sed potius esse ens reale non per se, sed per accidens, non in singulari, sed in plurali, hoc est esse cumulum quædam plurium entium, cognitionis scilicet, & rei cognitæ, & eas quidem sed præter eas nihil aliud complecti: Argumentavero contraria tanti non sunt, ut contrarium persuadeat, eorumque impugnatione, nisi fallor, aperte constabit falsitas sententia, quam propugnant. Principio quod attinet ad Scotum, cuius auctoritatem merito suspiciunt eius asseclæ, in præsentiarum eis parum fauet, namque solum docet esse cognitum, inter ens simpliciter sumptum, & ens rationis medium esse: Hoc autem non obstat quominus sit ens reale per accidens, sive in plurali, de quo inferius ostendam non esse simpliciter, sed secundum quid ens: Quod si Scotus aliud sentit, reiciendus.

Occasione secundi argumenti Caietanus, & alij Thomistæ 1. p. q. 14. art. 5. multa congerunt aduersus Scotum, quasi ille, fide quidem refragante, censuerit illud esse cognitum esse aliquod verum, & reale esse distinctum a Deo, ab eoque tota iam olim æternitate productum, ac rebus, quas semper cognovit, hoc ipso semper communicatum. Cæterum frustra dissecant contra subtilem doctorem, qui profecto id tantum voluit, docuitque, Deum ab æterno quodammodo produxisse esse aliquod diminutum, & secundum quid, merito cuius creatura omnes cognitæ denominantur: Huiuscmodi autem esse diminutum a Deo distinctum, & quodam modo productum, fidei nostræ haud magis repugnat, quam carentia rerum, quæ iuxta plures Thomistas, & alios auctores innumeros sunt, habent esse diminutum ab æterno, non sine dependentiâ a Deo, penes quem erat potestas, & arbitrium faciendi ut non ex, sed res opposita æternum extitissent. Quod si ut alij censem non potuere impediri a Deo, iam id longè difficilius est, quam quod Scotus de suo esse cognito, contingenti quidem, & a Deo pendulo tradit. Missis ergo censuris probabilius est Deum tale esse obiectuum, sive cognitum non produxisse ab æterno, etiam secundum quid, nulla enim talis productionis, nulla termini diminuti, ac debilis per eam producti necessitas, vel utilitas: namque ut creatura dicantur æternum cognitum abunde est vera, ac realis cognitio, qua Deus eas semper cognoscens dicitur. Equidem utriusque denominationis non diuersam, sed eandem realiter formam esse, nempe, ut dixi, cognitionem immanentem Dei, superius cap. 6. latè ostendit manet, ut id impræsentiarum repeti non oporteat. Quocirca fatemur esse cognitum, aut volitum productum fuisse ab æterno, secundum quid utique, non tamen esse cognitum, aut volitum, quale aduersarij fingunt, sed quale ipsi haec tenus posuimus: hoc enim idcirco secundum quid censemur ab æterno productum, quoniam cognitio, & volitio libera Dei ab æterno productæ secundum quid fuere quantumcumque entia a se.

79 Quod ad tertium argumentum spectat, si esse cognitum distingueretur realiter a cognitione, & re cognitæ, ex quibus veluti partibus resultat, bene quidem inde fieret etiam esse ens quoddam diminutum medium inter reale, & fictum: Cæterum quod nec eiusmodi totum, nec ullam aliud per accidens a suis partibus realiter distinguitur multis partibus

partibus probabilius est, & à nobis in physica ex professo demonstrabitur. Interim sufficient quæ supra aduersus Thomistas differuimus, ea enim meo iudicio manifestè ostendunt, esse cognitum non distingui à cognitione, & re ei subiecta, & nisi illas nihil aliud complecti.

81 Quatum argumentum sententia Scoticae difficultatem potius quam probabilitatem conciliat: id enim contendit ex actibus nostris aliquid refluere in obiecta cognita, quod eis intrinsecè inhæret. Quam vero absconum, imo etiam ridiculum hoc sit, pleraque decursu capitis sexti satis manifestant. Quintum argumentum haud magis premit, concessò enim eius antecedenti, consequenti nulla proflus est: nam dari medium aliquid negatiuum inter omne ens reale, & rationis, nimurum carentias rerum absque vila fictione æternas, vel ipsa ratio in arguento adducta ostendit, vt alias in metaphysica adducendas prætermittam: Cæterum nulla ratio afferri potest, quam propter admittendum sit medium illud posituum inter quodius ens real, & rationis: reiiciendum igitur est, ne saltem multiplicentur entitatis sine necessitate, aduersus quām omnes philosophi opinantur. Quam ob rem, licet prædictam Scotistarum opinionem hunc in modum refellere, & quæ latius dicta sunt veluti in summam redigere: si daretur illud esse diminutum inter omne ens reale, & rationis medium, beneficio cuius res omnis dicatur cognita, per aliam formam intellectus cognosceret, & obiecta essent cognita; item redundaret aliquid ex actibus nostris in obiecta cognita eis intrinsecum: plurifiscarentur itidem entitatis sine necessitate. Haec autem absurdita sunt, ergo & illud vnde sequuntur.

C A P V T . X.

Superioris instituti prosequutio, & aliqualis Scoti defensio.

82 Non obstant, quæ superiori capite differuimus aduersus Scotistas, quominus medium aliquid posituum inter omne ens reale simpliciter, ac propriè sumptum, & ens rationis fictum admittamus, atque eiusmodi medium Dialectica formale obiectum esse tueamur. Huius placiti explicatio, & probatio sit ista, quæ sequitur: Relatio sive denominatio extrinseca cogniti genericè, specificè, aliterve, in cognitione, & eius subiecto, circumscripto quoquis alio, consistens, tametsi sit ens reale per accidens, sive in plurali, vt cap. præcedenti fuisse ostensum manet; Cæterum non est ens reale simpliciter, ac propriè, nec etiam est ens rationis fictum; talis autem relatio, sive denominatio est obiectum formale dialecticæ, aliquid ergo medium inter ens reale dialecticæ, & ens rationis, quod neutrum quidem sit, Dialectica formaliter obiicitur. Minor arguentum ex dictis hoc tractatu constat: Maior etiam, quoad secundam eius partem: nam si cognitioni suapè natura vera, & realis, obiectum etiam absque vila fictione, aut falsitate cognoscatur, intelligi quidem nequit, quo iure, patetote denominatio cogniti, tum præsertim sit ens rationis fictum.

83 Quod autem denominatio illa cogniti non sit simpliciter ens reale, quæ erat prior maioris pars, hunc in modum suadetur; vt complexum aliquid sit simpliciter, & propriè ens reale, extrema illius debent verè, & propriè vniuersi, sed cognition, & eius

obiectum non vniuntur vera, & propria vniione, sed dumtaxat intentional, adeoque impropria, & metaphorica, vt aduersus multos Thomistas nostri merito tuerunt, complexum igitur cognitionis, & rei cognitæ, sive quod recidit in idem, denominatio, ac relatio cogniti simpliciter, & propriè ens reale non est. Proxima maior probatur; tum quia reale non solum extremis, verum etiam eorum vniione, vel identitate constat; at quando extrema non sunt realia, sed ficta, complexum eorum nequit esse simpliciter ens reale: si quando ergo vnius extremonum realium realis, ac vera non fuerit, complexum etiam gradum entis realis simpliciter, ac propriè sumptu nequitne obtinebit. Tum etiam, quia complexum sive aggregatum subiecti vera albedinis, & fictæ vtrinque vnionis non est simpliciter ens reale, nec vera denominatio albi, aliæ ad dealbandum parietem sufficeret, si vniونem albedinis alibi existentis cum eo tamen fingerem: at non alia de causa id evenit, nisi quia vnius vera, & realis non est. tum denique, quia Hiraccerius v.g. simpliciter, & propriè ens reale non est, præcisè, quoniam vnius, & identitas, qua hircus, & cerus in eandem substantiam coalefcunt, nec vera est, nec realis, estò extrema vera, & realia citra dubium sint.

Argumento secundo ad homines, vt aiunt. Complexio, sive aggregatio actus liberi creati, & diuinæ prohibitionis, non est propriè ens reale; hoc enim semper comitatur aliqua perfectio, & bonitas; eiusmodi autem complexio, sive denominatio prohibiti à Deo, non est perfectio, aut bonitas simpliciter sumpta, vt pote, quæ nullatenus est amabilis à Deo, qui si amaret actum liberum creatum, à se prohibitum, aliquid vtrique moraliter malum amore prosequeretur, quod tamen nefas. Item talis complexio diuinæ prohibitionis, & actus prohibiti non est ens rationis fictum; igitur inter hoc, & ens realis simpliciter sumptum media est, & vtrinque interiacet; similiter ergo complexio eiusdem actus creati, & diuinæ seu creatæ cognitionis, eum cognitionum denominans, quatenus ita eum denominat non est simpliciter ens reale, neque etiam simpliciter ens rationis, sed inter vtrumque media. Quod autem de denominazione prohibiti à Deo actum liberum creatum affidente assumptione, doctrina est aliorum Theologorum, ea ratione explicantium, quænam sit malitia peccati, & quatenus cum bonitate singularum eius partium cohæreat, totum ipsum peccatum, omnis bonitatis expers esse.

Quod si quis respondeat, id interesse inter actum liberum à Deo prohibitum, & eundem à Deo vel etiam creatura cognitionum, quod prior denominatio à Deo amabilis non sit, in dū summe detestabilis, Deus enim actum liberum à se prohibitum, si vellet illiē peccatum amaret, & intenderet, vt dictum est, posterior verò denominatio, à Deo amabilis sit: Proinde illa bonitate, & consequenter entitate, ac realitate destituta est, hæc vero, vt bonitate, sic etiam entitate, & realitate prædicta erit. Quod si quis, inquam, hoc respondeat, poterit non agere refelli: primò, quia non minus vniuersitas, quam bonitas entitatem, velut eius proprietas consequitur; denominatio autem prohibiti, sive prohibitum, quatenus prohibitum est, defectu bonitatis, sive amabilitatis non est simpliciter ens reale, sicuti conceditur; simili ergo modo, ac pari iure denominatio cogniti, sive cognitioni quatenus cognitioni est nequitne erit ens reale, si propriè loquamus, si non defectu bonitatis, at defectu vniuersitatis,

84

85

quem supra probatum reliquimus. Rursus si quod multi tueruntur, & in praesens supponi debet, & etiam solet disputandi gratia, si inquam cognitio, & voluntio Dei, virtualiter intrinsecè non distinguantur, profectò in actu à Deo simul prohibito, & cognito, cùsè prohibitum, & esse cognitum virtualiter indistincta erunt: actus enim Dei prohibens, & actus cognoscens non distinguntur, quanquam alter ad diuinam voluntatem, alter ad eius intellectum attinet: obiectum etiam vtriusque actus, nempe actus creatus est omnino idem; vtriusque ergo complexi, scilicet cogniti, & prohibiti, singulæ partes singulis collatae, sunt omnino indistinctæ, vtrumque ergo complexum erit omnino idem, atque indistinctum; vel vtrumque igitur erit ens reale, vel neutrum; non vtrumque, vt admittitur, ergo neutrum.

86

Obiectio tamen primo: obiectum dicitur realiter cognitum: denominatio ergo, siue relatio cogniti, simpliciter ens reale est. Respondeo vt obiectum dicatur realiter cognitum, abunde est, si esse cognitum sit ens reale per accidens, tale autem esse non diffitemur: Item satis, superque est, vt constituantur intrinsecè per formam realem, nempe cognitionem intellectu immanentem, ita autem constitutu sèpè sèpè docuimus. Rursus secundò Respondeo, eo argumento ne probari esse cognitum esse ens reale per accidens, formam reali intrinsecè constitui: Res enim dici potest realiter cognita, (nisi aliunde obster) hoc solo quod cōnotet ens reale videlicet cognitionem, vnde exoritur, quin necessum sit, vt ipsa denominatio cogniti, intrinsecè, & essentialiter sit ens reale, haud aliter, ac res dicitur destrui realiter, non quod destruētio sit ens reale, etiam per accidens, sed quod sit destruētio entis realis, illudque connotet, & ab esse non esse transferat. Hinc tamen non sit, hunc actum, *homo est animal rationale*, dici posse realem definitionem, etiam in se sit ens rationis pro formalis, & non ens reale, nimirum quia connotat, & explicat veram, ac realem essentiam hominis contra quam superius aduersus Thomistam arguabamus, namque realis cognitio definiens ens rationis est vera, & realis definitio; at non quia connotat, ant explicat ens reale: ergo quia ipsa in se est ens reale; idem igitur de definitione hominis, & quavis alia dicendum.

87

Obiectio secundò: inter esse, & non esse querere medium est, quod aiunt, nodum in scirpo querere, cum nihil videatur exploratius, quam eiuscemodi medium prouersus repugnare, & esse, ac non esse immediata esse: atqui ens reale simpliciter sumptum est esse, & ens rationis fictum non esse; fieri ergo nequit, vt esse cognitum genericè, specificè, aliove quouis modo dialektico, neque sit ens reale simpliciter, neque ens rationis fictum; sed vtrumque medium, quodque ad neutrum extreum deflestat.

88

Sed hoc argumento, si cuius est momenti, fieri vtrique carentiam cuiusvis rei, haud esse medium inter ens reale simpliciter, & ens rationis fictum, quo nihil singi potest magis absurdum. Deinde, vt alias instantias omittam, præcisè respondeo inter esse simpliciter, & non esse simpliciter nullum interiecti medium, vti argumentum rectè supponit; hinc tamen haud scire inferri ens reale proprium, & ens rationis fictum immediata esse: quamobrem, eti esse cognitum nequeat esse medium inter esse simpliciter, & non esse simpliciter, sed potius habeat non esse simpliciter, vt è vestigio ostendam, nihilominus inde non efficitur, quod inter ens reale proprium, propriumque, ac fictitum ens rationis medium esse nequeat. Porro autem ex hoc, quod esse, & non esse

simpliciter sint immediata, eandem immediationem non sequi inter ens reale propriè, ac simpliciter tale, & ens rationis commentitum, argumento quidem ex diametro contrario suaderi potest; nam id, quo aduersarij vtruntur perperam assunt non esse simpliciter claudi carceribus solius entis facti, quasi præter hoc aliud nihil habeat non esse simpliciter, oppositum etenim verius est, vt patet cum in carentiis rerum, tum etiam quodammodo in differentiis entis, tum denique in quoquis ente reali per accidens: huiusmodi namque ens, cum non sit vnum, sed multa, non tam ens est, quam entia, adeoque non est ens simpliciter, sed dumtaxat secundum quid, vti liquidatione tradunt B. Thom. 1. part. quæst. 11. art. 1. ad 2. Caietanus, & alij Thomistæ ibidem: Item P. Suarez 1. metaph. disp. 4. sect. 4. & cum eo nostrorum innumeris. Quapropter quando esse cognitum est ens per accidens, & entium cumulus quidam, haud erit simpliciter ens, sed simpliciter non ens, ac proinde quam rationem medij non obtinet inter esse, & non esse simpliciter, eam tamen inter ens reale proprium, propriumque ens rationis adipiscitur.

89

Obiectio tertio, relatio prædicamentalis, est relatio realis, adeoque simpliciter est ens reale: nihil minus est ens per accidens, & in fundamento, & termino inuicem extrinsecis, & realiter inuinitis, realiter consistit: quamquam ergo esse cognitum sit ens per accidens, erit tamen simpliciter ens reale. Confirmatur, quoniam relatio cogniti, siue facti non minus, quam relatio scibilis est relatio prædicamentalis tertij generis, hæc ergo cum sit relatio realis, talis etiam erit vtraque illa denominatio, ac proinde ens reale. Respondeo, relationem prædicamentalem esse relationem realem propter id, quod à parte rei existit absque illa fictione, aut etiam cogitatione nostra: hoc autem pæcto vt existat, necesse non est vt sit ens reale per se, & simpliciter, sed per accidens, & se undum quid. Hinc ad confirmationem liquet.

90

Obiectio quartò, habitus nempe esse vestitum, armatum, aut calceatum est simpliciter ens reale, ergo & esse cognitum; quid enim magis habet vna denominatio, quam alia, quando vtraque est per accidens neque non extrinsecè, haud enim indumenta nostra nobis vniuntur, sed tantum nos exterius circumstant. Quod autem habitus sit simpliciter ens reale claret, quoniam ens reale simpliciter sumptum dissecatur in decem prædicamenta, quorum vnum est habitus. Confirmabis hinc superiorem obiectiōnem: nam relatio est prædicamentum, vnum vtrique è decem in quæ ens simpliciter sumptum diuiditur: tale ergo est relatio, & non ens per accidens, & secundum quid, vti superius diximus.

Prima huius argumenti responsio est, non ens simpliciter sumptum diuidi in decem prima genera, sed ens latius sumptum, & prout abstrahit ab ente simpliciter, & secundum quid, per se, & per accidens. Quod enim haec abstractio sit possibilis, vlique adeo verum est, vt iuxta dicenda in metaph. lib. 1. tract. 2. cap. 8. ab ente reali, & solius rationis, ac fictitio vna quædam entis ratio abstrahatur. Verum, ne hinc præfens resolutio pendaat, dicitur si lubet, secundo: divisionem entis in decem prædicamenta, esse non prout abstrahit ab ente simpliciter, & secundum quid, sed prout vtrumque æquiuocè, & vagè complectitur; Cum enim iuxta plerosque ea diuisio non sit generis, & iuxta multos neque rationis vniuocæ, quid vetat eam esse æquiuocam, & disiectam, vt dictum est, ac tantum esse analogam aut vniuocam, quando ens reale magis contractè & propriè sumitur, atque ita sumptum cum nonnullis solum prædicamentis.

dicamentis oonfertur: Tertia ac postrema ar gumen-
ti responso esto, ens simpliciter sumptum, præfatæ
diuisionis diuisum esse; cæterum per aliqua prædi-
camenta propriæ, & per alia improprie diuidi, quia
licet omnia, & singula dicantur entia simpliciter,
ea tamen locutio est impropria, nec metaphoræ ca-
ret. Hinc ad confirmationem constat.

91 Obiicies quinto, Deus visus est vltima beatitu-
do, ac fælicitas nostra; aut ergo ea denominatio vi-
si est ens reale simpliciter, & sic quodvis aliud esse
cognitum erit simpliciter ens reale, tametsi non in
gradu adeo excellenti, nostra enim rationes quibus
oppositum contendimus in quoivis esse cognito pa-
rem habent vim, si quam habent; aut eiulmodi de-
nominatio vi si non est simpliciter ens reale, atque
ita nostra vltima fælicitas non erit ens reale simpli-
citer, sed inter illud, & ens rationis ficitum media
intererit, quin ad alterum magis quam alterum ac-
cedat. Tanti ergo non fuit, ex nihilo nos fecisse
Deum, si ferme propter nihilum nos fecit, & nonni-
si hunc finem tot nostris laboribus, tot sollicitudini-
bus proposuit; Quod autem Deum esse vistum fer-
me nihilum vocetur, quid mirum, si non est ens reale,
sed duntaxat entis vmbra, ac tenui quoddam cre-
pusculum quod inter esse, & non esse sublucet?

92 Respondeo beatitudinem nostram duplē esse,
aliam obiectuam, scilicet Deum ipsum; aliā for-
malem, nempe eius visionem: quas recte distinxit
Boëtius 3.

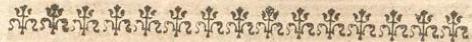
Tu requies tranquilla pio: te cernere finis,

Principium, rector, dux, semita, terminus idem.

Vtramlibet autem esse ens reale simpliciter, cum
neutra in aggregatione vlla per accidens consistat.
Cæterum vtramque beatitudinem tam obiectuam
quam formalem ei extrinsecam & inunitam, colle-
ctim sumptas, haud esse ens reale simpliciter, sed ens
per accidens, & secundum quid: Hoc autem poste-
rius tametsi ita se habeat, illud tamen prius sufficit
ut propè nihilum non dicatur votorum nostrorum
summa, laborum omnium meta, ac finis vltimus, ad
quem aspiramus. Quin etiam, et si singula fælicitas
nostra esset ens solum per accidens, & non tam ens,
quam entium cumulus quidam, haud tamen idcirco
dici deberet propè nihilum; hoc enim distinguitur
non solum contra ens per se, ac simpliciter, sed etiam
aduersus ens per accidens, & secundum quid; & è
contrario, quod continet plura entia, eorumve
quandam aggregationem, id à nihilo longa intersti-
tione dissidet.

93 Tandem quibus probari solet, differentias entis
esse simpliciter ens nō tātūm in sensu reali, sed etiā
in sensu formalī, ea etiā pari momento videntur pro-
bare denominationem extrinsecam cogniti esse sim-
pliciter ens reale, quod verum aliquem sensum,
quamobrem hæc potest esse sexta ac postrema ob-
iectio, aut potius obiectiōnū filia aduersus no-
stram sententiam: quæ tamen nec admoueri, nec à
moueri, nec strui, nec destrui potest, donec in meta-
physica de transcendentia entis, & rationum com-
muniū agamus. Et hactenus de medio inter ens
reale, & rationis, quod fortassis prout à nobis expli-
catum voluit Scotus; semper enim ens reale simplici-
citer & ens rationis extrema inueniāt à se medietatis
assignat: locum ergo relinquit, ut aggregatio cog-
nitionis, & rei in quam fertur, sit esse medium &
diminutum, quo de loquitur: quod autem ait hoc
esse cognitum ac tenui principiatiū tantum, non
verò formaliter sive essentialiter esse intellectiōnē,
cognitionem, adeoque ab ea distingui, intelligen-
dum est non de distinctione adequata, sed de inadæ-

quata quam nos vtrò fatemur. Qui illud etiam ad-
iiciendum ducimus, hucusque dīputata de medio
inter ens reale & rationis intelligenda esse, iuxta
vtriusque significationem magis vritatam ac fami-
liarem: cæterum interdum significare vtrumque ens
apud sanctos Patres & Philosopher, præterim antiquiores: ens nimirum reale, id quod est incommu-
tabiliter, & necessariò: & ens rationis, sive non ens
ex aduerso, id quod nullo modo est: quamobrem hoc
pacto omnis creatura medium erit inter ens & non
ens: quippe quæ nec est incommutabiliter, nec etiam
non est omnimodis, sed potius simul est & non est:
est commutabiliter, & ex contingentib: non est incom-
mutabiliter & necessario modo. Atque ita dixit Plato
Dial. 5. de Republica: *si quid autem ita se habet, ut sit*
& non sit, nonne medium erit, inter id quod est omni-
no, & id quod nullo modo est? Et paulo infra: *si quid*
apparet tale, ut simul esset & non esset, illud inter
verè ens & omnino non ens esset ponendum. Et postea:
illud itaque nobis, ut arbitror, restat inueniendum,
quod vtriusque sit particeps, ipsius scilicet esse & non
esse, neutrumque illorum sincere dici debeat. At tan-
dem paucis intercisis: inuenimus igitur, ut videtur,
quod multa illa que multis pulchra, aut alia quoque
modo existimantur, media inter omnino ens, & omni-
no non ens voluuntur.

TRACTATVS II.

De obiecto attributionis Dialecticæ.

CAPVT I.

*Veritatem actuum intellectus esse obiectum
attributionis dialecticæ, autoritate
probatur.*

A Nte aliorum sententias quid ipse sentiam in
medium profero, ac statuo obiectum attributionis dialecticæ, & finem intrinsecum in quem tota
refertur, esse veritatem actuum intellectus, eorum
que conformitatem cum obiecto, qua hoc ita se ha-
bet quemadmodum ab iis repræsentatur. Quam-
uis autem Scotista, Thomista, Nominales & reli-
qui scholastici præfertim à Magistri temporibus,
huius sententia ne meminerint quidem, ea tamen
antiquiores haber patronos. Illam sequitur Aristoteles. 1. topic. c. 2. vtilitatem dialecticæ commen-
dans, *eo quod per eam potemus ad viraque dubitare,*
facile in singulis inuebimus verum & falsum; vbi
discretionem veri à falso finem & subiectum dialecticæ esse haud leuitate insinuat. Illam etiam sequitur
magister Aristotelis Plato in Menone ibi: *debet*
professio mitius & magis dialectico more respondere:
*est autem magis dialecticum non modo verum profer-
re sed iis illud rationibus approbare, quas & ille qui ro-
gat nosse se profitetur. & in Parmenide, Cæterum*
*collige te ipsum diligentiusque te in ea facultate exer-
ce, (nempe dialectica) quo inutilis esse videtur*
multis, & quedam garrulitas nuncupatur, dum
iuuenis es, alioquin te veritas fugiet. Ecce qua-
tenus veritatem dialecticæ finem & subiectum
præstituit. Idem docet in Philebo: cum enim Pro-
tarchus duceret, rhetoramicam videri p̄stantiorem
dialecticæ